

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W

34e jaargang nr. 3

mei-juni 2005

INHOUD

- W. L. Braekman:	138
Gentse straatzangers weeklagen over moorden in de stad.	
- Paul Bergmans:	154
Inventaire Archéologique: Het Testament van Louis Porquin.	
- Nicole Verschoore:	156
Franstalige literatuur te Gent.	
- Erik De Keukeleire:	165
Het Museum van Schone Kunsten. Deel 3. 1919-1940.	
- Pierre Kluyskens:	169
Princesse de Condé.	
- Ginette Desmet. Rosa De Vriendt-Mores:	172
Jan Baptist Blommaert en zijn mystiek testament.	
- Hugo Collumbien:	183
Gentse Memoriedagen: 19-20-21 Juli.	
- Erik De Keukeleire:	190
Gentse "Gazettenpraat" van weleer. Vijfsterrenjournalistiek "à la carte".	
- Bibliografie.	199
- Vraag en Antwoord.	201
- Lezers schrijven ons.	204
- Jan Cleppe:	206
Gênsche Prâot.	
- René Ladrière:	206
Souvenirs Métalliques.	
- Uitgaven van onze Kring.	208

GENTSE STRAATZANGERS WEEKLAGEN OVER MOORDEN IN DE STAD

Na de belangstelling die markt- of straatzangers als de blinde Pieter Eggerickx (1796-1868) ¹ en natuurlijk in de eerste plaats Karel Waeri (1812-1898) ² zijn te beurt gevallen, hebben de vele collega's die de fakkel van hen hebben overgenomen daarentegen veel minder aandacht gekregen. In feite zijn de meesten daarvan zogoed als geheel, zoniet onbekend dan toch nauwelijks onder de aandacht gebracht ³. In bekende standaardwerken als dat van Stefaan Top ⁴ komen er slechts een paar voor en dan steeds met gegevens die erg onvolledig zijn.

In de hiernavolgende bladzijden beperken we ons tot zeven liederen over moorden die te Gent in het laatste kwart van de negentiende eeuw zijn gepleegd en door Gentse zangers zijn bejammerd.

Moordliederen nemen op het repertoire van de marktzangers van alle tijden een heel bijzondere plaats in. Ze hebben veel meer dan andere de belangstelling gewekt van de volkskundigen. Dit is wel te danken aan de sensationele nieuwswaarde die ze in hoge mate hadden. Bovendien zijn ze goed gelokaliseerd en gedateerd, zodat het in de meeste gevallen goed mogelijk is de achtergrondinformatie te bekomen waartegen de liedtekst kan worden geplaatst.

In de studie over het moordlied van Julien De Vuyst ⁵ komen een aantal liederen voor bij moorden te Gent in de negentiende eeuw. Het betreft – in chronologische volgorde – de moorden gepleegd door de bende D'Hond, Triest en consoorten die onthoofd werden op 26 aug. 1806 ⁶, de moordpoging van herbergier Jacob Francies Mignon op zijn echtgenote in 1841 ⁷ en het ombrengen op 30 jan. 1855 van Clémence Walraeve, een herbergierster op het Veerleplein ⁸. Sporadisch wordt nog de een of de andere moord in de kijker gezet, zoals b.v. die van Josef Lachaert op een geldophaler te Ledeberg in 1856 ⁹, maar vele moordliederen wachten nog steeds geduldig op de aandacht die ze zeker verdienen, maar tot op heden niet kregen.

De zeven moorden die we hier samenbrengen zijn die in de Bagattenstraat in 1889, die in de Savaanstraat (1893), de moord door Josef Flesch in de Spaarstraat in 1894, de vergiftiging op Sint-Pieters in hetzelfde jaar, de kindermoord in de Statiestraat aan het Zuidstation (nov. 1895) en ten slotte een roofmoord in de Sint-Pietersaalstraat op het einde van 1898.

Deze liederen zijn ons alle bekend dank zij de losse blaadjes in kwarto- of kleinfolioformaat waarop de teksten staan afgedrukt en die door de zangers aan de toehoorders te koop werden aangeboden. Al deze blaadjes zijn bewaard in de Gentse universiteitsbibliotheek (Sig. G 19069), uitgezonderd het eerste dat zich in een privé-collectie bevindt. De achtergrondinformatie bij deze liederen is

afkomstig uit de *Gazette van Gent*.

De zangers en de 'dichters' maken op de blaadjes onderaan hun naam bekend. Het zijn, in alfabetische volgorde ¹⁰ :

- Paul de Snerk (° Gent, 25.1.1855 - + 9.9.1941), een wever, dagloner en "klakkenmaker", zoals hij in de registers van de burgerlijke stand bekend staat. In nevenberoep was hij ook de auteur en zanger van vele straatliederen, soms met een sterke politieke inslag. Hij woonde in de Zandstraat (bij de Heuvelpoort).
- Adriaan Genesal (° Groningen, N.-Ned., 23.4.1869 - + ?), bij de burgerlijke stand bekend als 'musicien ambuland'. Hij woonde in 1895 op de Meulesteedsesteenweg 497 en twee jaar later in het Berouw 206.
- Camiel Van de Velde (° Gent, 22.6.1873 - + ald., 8.2.1960). Woonde in de Wondelgemstraat 2.
- Florent Van Hulle (° Gent, 10.6.1865 - (+ ald., 11.11.1932). Woonde op verscheidene adressen, o.m. in de Donkersteeg 9 en op de Geuzenberg 157.
- August(in) Verheye (° Gent, 9.10.1868 - + Ledeberg, 1.11.1927). Huwde Leonie Beirnaerd in 1889. Fabrieksarbeider. Had een broer die Emiel heette en over wie ik geen verdere biografische informatie heb gevonden, maar die dikwijls samen met zijn broer ging zingen. August woonde van aug. 1892 tot einde febr. 1894 te Gentbrugge in de Van Ooststraat 31 en 49, en in een bepaald jaar ook in de Weldadigheidsstraat 46 en nog ten minste op één ander adres in hetzelfde 'voorgeborgte' van Gent.

Zij allen en nog vele anderen die in de hier besproken liederen niet genoemd worden, verdienen onze aandacht ¹¹.

1. Roofmoord in de Bagattenstraat (1889)

Op zaterdag 5 oktober 1889 vinden we in de *Gazette van Gent* enige achtergrondinformatie bij het lied. Daar lezen we dat op vrijdag 4 oktober – men dacht tussen negen en tien uur in de voormiddag – een vrouw van in de zestig jaren, de weduwe Van den Bossche, in haar woning was vermoord. Deze vrouw woonde in de Bagattenstraat nr. 7, langs de kant van de Nederkouter. Ze hield daar een winkel van aardappelen en fruit, en aan de toog verkocht ze ook drank. Dit zullen wel geen flessen sterke drank geweest zijn, want voor de gewone man was een hele fles te duur. Vrouw Van den Bossche schonk 'druppels', glaasjes jenever; ze hield dus stiekem ook herberg om de inkomsten van de verkoop van fruit en groenten wat aan te vullen.

Een neef van haar – volgens het lied was het haar zoon, een zekere De Meyer – had met haar een afspraak om tien uur. Tot zijn verbazing vond hij de winkeldeur gesloten. Samen met een buurvrouw drong hij de woning binnen. Ze vonden de weduwe in de achterkamer levenloos op de grond liggen. Ze had de waskoord waaraan ze haar linnen te drogen hing om de hals en daarmee had

men tevergeefs gepoogd haar te wurgen. Toen dat niet lukte, was ze dan maar met een hamer het hoofd ingeslagen. De vrouw moet zich wanhopig hebben verweerd. Alles wees er immers op dat er een hevige worsteling tussen het slachtoffer en de moordenaar had plaatsgehad: alles in de kamer lag overhoop.

Zonderling en onverklaard was dat men ook de hond van het slachtoffer dood aantrof met een uitgerukte tong en wonden aan de neus.

Naast het huis van de weduwe was er een 'poortje', d.i. een steegje waar de reeds vermelde buurvrouw woonde. Die verklaarde dat ze kort voor tien uur een man het huis van de buurtwinkel had zien verlaten met een zak op de rug. Naar alle waarschijnlijkheid was dat de moordenaar. Die moet in alle geval vlug te werk zijn gegaan, daar men meende dat hij niet langer dan een half uur in het huis kan geweest zijn. Onmiddellijk nadat hij de vrouw had vermoord, moet hij naar boven zijn gelopen, vermoedelijk naar de slaapkamer. Hier bleek dat hij er de hand had kunnen leggen op de juwelen van het slachtoffer en haar spaarcenten, de toen relatief belangrijke som van honderdvijftig frank.

Of men de dader ooit heeft gevonden, is mij niet bekend. Vermoedelijk bleef de moord onopgelost. Zeker is in alle geval dat er bijna tien jaar later, in 1898, van de dader geen spoor te bekennen was, zoals de krant van 4 aug. van dit jaar ons bevestigt.

Het liedblad, gedrukt bij H. Cnops, Lange Steenstraat 9 te Gent, bevindt zich in slechte staat, maar blijft toch op een enkele regel na goed leesbaar ¹². We laten het hier volgen.

De tekst ervan werd gezongen door August Verheye die er wel niet zelf de auteur van is geweest.

2. Drama uit jaloersheid in de Savaanstraat (1893)

In een statig herenhuis van de Savaanstraat woonde dokter Theodoor Jacquemin, 32 j. met zijn acht jaar jongere echtgenote, Emilie Van Hoecke. Zij was uit Gent afkomstig, hij was in 1861 geboren te Echternach, maar had geneeskunde gestudeerd te Gent waar hij zijn toekomstige vrouw had leren kennen.

Als dokter genoot Jacquemin een goede faam, maar toch circuleerden er wel dra over het echtpaar allerlei geruchten in de stad. Het echtpaar dat geen kinderen had, was van bij het begin niet gelukkig. Men vertelde dat de dokter geregeld zijn vrouw sloeg, en dat hij een relatie had met Octavie, de meid. Een getuige had het ook over "onzedelijke feiten welke hij in zijn werkkabinet op vrouwen pleegde". Als reactie op deze situatie zou de jonge echtgenote eveneens op zoek zijn gegaan naar een minnaar.

De gespannen verhouding tussen de dokter en zijn vrouw, en de geruchten die daarover in de stad verspreid werden, bleven niet zonder invloed op het patiëntenbestand. In het voorjaar van 1893 bereikten de huiselijke moeilijkheden een hoogtepunt gevolgd door een fatale ontknoping.

SCHRIKKELIJKE MOORD

begaan in de

BAGATTENSTRAAT, TE GENT

STEMME HET BASTAARDKIND

1^e Coupleet.

Hoe pijnlijk waar men veer hoort van spraken
Nu veer gebeurt in onz'gentsche stad
Een ieder mensch zijn hert zou er van breken
Een moord geschiedt in 't Bagattenstraat
Hoe kan een mensch zijn hert dat doen gebeuren
Gelijk moorden en anders hoort men niet
In dees omstreek moet hier er voor treuren
Maar nu helaas! die is 't reeds geschiedt!

2^e Coupleet.

Een oude vrouw van rond de 60 jaren
Was weelwyn en leede ransch alleen
Zij dacht niet aan zulke wroede gevaren
Zij hield een winkel voor haar broodgewin
Het geld en goed kost dikwijls u het leven
Met voorbedacht wordt zoo een moord begaan
Voor dees misdaad zullen zij rekening geven
Hoe kan een mensch zijn hert alzoo bestaan.

3^e Coupleet.

Den barbaar, heeft daar eerst een koord genomen
Dat in haar huis als spansel dienen moest
O! zonder yrees heeft hij haar leven ontnomen
Zoo een schouwspel die is gedaan met goest
Als brave vrouw moest zij haar leven derven
En mogelijk had zij niets misdaan
Al door een bijl moest zij zoo pijnlijk sterven
Geen mensch die dacht dat er was een moord

4^e Coupleet.

En het parket die is ter plaats gekomen
En de klok toets ook zilloe in 't raam
Tot heden toe hebben's nog niets verhooren
Zij hebben 't lijk met droefheid daar nanschouwt
Want de droefheid die is niet te beschrijven
Al van den zoon, hij misde haar zoo zeer
Kon ik nu toch mijn moeder roepen in 't leven
Het is gedaan, nooit zie ik haar meer veer.

5^e Coupleet.

Ik wil u een exempel over geven
Over dees daad die hier nu is geschied
Gij allen toch die zijt nog in het leven
Aanhoort mij aan en luistert naar mijn lied
Ontneemt nooit niet den mensch hun kort leven
Want nu is zij reeds van den wereld af
Op 't tribunaal zullen z'hem rekening geven

Refrein :

Nu is de stad in druk & rouw geslegen
Want ieder mensch die dacht niet zoo een moord
Als men dat hoort wort iedereen verlegen
Dan sijn haer vonden maar bloed versmoord!

Gezongen door AUGUST VERHEYE

Op 17 mei had Emilie de echtelijke woning verlaten. Enkele dagen nadien legde ze bij de politiecommissaris Van Dron tegen haar man klacht neer wegens mishandeling. De commissaris ging op onderzoek uit en de dokter bekende zijn vrouw geslagen te hebben. In een daarop georganiseerde verzoeningspoging bad hij haar om vergiffenis en smeekte haar om naar huis terug te keren. Ze weigerde, maar kort nadien, op zaterdag 3 juni, keerde ze toch bij haar echtgenoot terug. Daarmee leek een einde gekomen te zijn aan de problemen, maar dit bleek helemaal niet het geval.

Op een dag kwam Jacquemin onverwacht vroeg thuis. Hij verraste zijn vrouw terwijl die een brief schreef aan een zekere Jules Colpaert, wachtmeester van beroep. Daarin zei ze volgens een getuige, dat ze voor het ogenblik nog door haar huwelijk gebonden was, maar dat hij geduld moest oefenen, dat haar situatie wel spoedig zou veranderen. Hoe de dokter daarop reageerde weten we niet, maar veel goeds voorspelde dit voorval alvast niet voor de toekomst. En dat bleek ook al heel snel.

Op 6 juni kwam de dokter 's middags thuis. Hij trof er zijn vrouw aan. De dokter beval de meid, tegen de gewoonte in, de tafel voor het middagmaal te dekken in het salon op de eerste verdieping.

Terwijl de meid naar beneden ging om de eerste schotel naar boven te brengen en op te dienen, hoorde ze vier schoten lossen. Ze vermoedde dat er iets ergs gebeurd was en liep dadelijk het huis uit om de reeds genoemde politiecommissaris te halen.

Toen deze in het salon kwam, zag hij de vrouw op haar rug liggen, badend in het bloed. Ze was reeds dood en boven op haar lag de dokter die de hand aan zichzelf geslagen had en er eveneens erg aan toe was. Hij leefde nog en had de kracht te zeggen dat hij 's morgens zijn vrouw in de stad had gezien in het gezelschap van een jonge man. Dit was dan wel bedoeld als verklaring voor wat hij gedaan had.

In de brief die hij bij zich had, liet hij weten dat hij wilde rusten in een graf, samen met zijn vrouw die, zo voegde hij eraan toe, "ik zoo zeer bemin en met wie ik wil sterven". Verder sprak hij in zijn afscheidsbrief een vervloeking uit over de persoon die hij ervan beschuldigde de minnaar van zijn vrouw te zijn. De dokter overleefde zijn verwonding, was echter lam aan één zijde en poogde in de gevangenis herhaalde malen, maar steeds tevergeefs, zelfmoord te plegen.

De zaak kwam voor het assisenhof te Gent op het einde van oktober 1893. Dr. Jacquemin werd veroordeeld tot tien jaar dwangarbeid, 300 frank boete en levenslange beroving van zijn burgerrechten. Spoedig nadien werd hem genade verleend. Hij emigreerde naar Amerika waar hij als dokter een nieuw leven begon.

Kort na de dag van de moord en zelfmoordpoging werd langs de Gentse stra-

Wreede Moord

IN DE SAVAANSTRAAT te Gent.

Zangwijze . De Dragonder.

1.

Wat wreed geval ziet men nu weer gebeuren
Vrienden kom bij en luistert naar dit lied
De liefde doet zoovele harte treuren
Gelijk er hier in Gent weer is geschied
Menen doktor van eenieder geprezen
Die heeft zijn vrouw zoo vreedelijk vermoord
Wie zal de vrienden hunne smart genezen
Zijne arme vrouw lag in haar bloed vermoord.

2.

Nu zegde hij dat hij haar zoo beminde
Zijn Emelie was zijn duurbaarste schat
Een jongeling die haar het hart verblinde
Die den doktor met haar aan 't wandlen zag
Dan is hij gansch verwild naar huis gekomen
En met zijn vrouw aan 't middagmaal gegaan
Dan heeft de meid een groot gerucht vernomen
Den doktor had helaas de moord begaan.

3.

Dan heeft hij ook zich zelf het hoofd doorschoten
Om met zijn vrouw in d'euwigheid te gaan
Maar al het bloed dat hij nu heeft vergoten
Die heeft hij droef en pijnlijk doorstaan
In 't hospitaal die lijdt hij bitter smarten
En roept op zijn beminde Emelie
Hij vraagt o God ontnemt mij ook het harte
Dat ik mijn beminde eeuwig wederzie.

4.

Aan het parket heeft hij een brief geschreven
En vraagt 'k wil mijnen laatsten wil voldoen
Ik sterf met haar wie ik ontnem het leven
En haar minnaar is het die ik verdoem
Leg mij met haar al in de kille aarde
En laat mij rusten bij mijn lief Emelie
Voor mij is het leven hier van geene waarde
Ik minde haar teer en 'k had haar toch lief

5.

Het heeft niet gelukt hij is nog in het leven
Hij zal nu ook zijn straf ja ondergaan
Hij voel zoo dik wijs de adren beven
En vraagt o God laat mij het graf ingaan
Zie vrienden wilt hier een exempel nemen
Wilt uwen echt toch nooit te buiten gaan
Nu ligt gij daar in pijn en smart te weenen
O liefde smart gij zijt de schuld daarvan.

Eigendom van Florent Van Hulle, Emiel Verheye en Camiel Vande Velde.

ten reeds een treurlied gezongen op deze gebeurtenis die in de stad druk besproken werd. In de *Gazette van Gent* van 14 juni lezen we : “Gisteren (d.i. 11 juni) zong een liedjeszanger ... het klaaglied van de *Wreede moord in de Savaanstraat*. Er staan drie namen op van eigenaars van het lied.” Het gaat dus wel degelijk om het lied dat op een los blaadje werd verkocht en hierbij staat afgebeeld. De drie namen onderaan zijn die van bekende dichters van dergelijke liederen, Florent van Hulle, Emiel Verheye en Camiel Vande Velde. Wie echter de zanger was – één van deze drie ? – wordt niet vermeld.

3. Man stampt zijn vrouw dood in de Spaanstraat (1894)

Het drankmisbruik bij de arbeidersklasse was – het is welbekend – in de negentiende en de vroege twintigste eeuw een sociale plaag waar veel gezinnen mee geconfronteerd werden. De kostwinner vond troost en vergetelheid in de herbergen waar hij een deel van het weekloon verdrong. Bij de thuiskomst volgde dikwijls gekrakeel waarbij kinderen en echtgenote niet altijd van slagen gespaard bleven. Soms ontvaardden deze huiselijke brutaliteiten in onvrijwillige doodslag. Dit was het geval in het gezin van Frans Flesch, ijzergieter van beroep.

Flesch, een naarstig werkmans, was afkomstig uit Luik en woonde sedert 1890 te Gent, samen met zijn vrouw en drie kinderen, een jongen van 14, een van 12 en een meisje van 9. Vrouw Flesch was zwanger van een vierde kind.

Op vrijdag 22 juni 1894 kwam de toen achtendertigjarige metaalarbeider om halfnegen thuis in de Spaanstraat. Hij had gedronken, wat bij hem geregeld het geval was, maar die dag had hij sterke nood aan alcoholtroost omdat hij op zijn werk afgedankt was. En dat had de man “in zijn hoofd gestoken”, zoals men zei. In die benevelde toestand begon hij met zijn vrouw te twisten.

Vrouw Flesch was “een zeer brave en naarstige vrouw”, zo lezen we in de *Gazette van Gent* (zondag 24 juni). Ze ging bij de burens wassen en schuren om zo wat geld bij te verdienen. Van haar man kreeg ze geregeld slaag als hij gedronken had, “hetgeen ze met gelatenheid verdroeg”, zo lezen we verder in de krant;

Flesch gaf zijn vrouw die vrijdag een ongelukkige stamp op de buik. De vrouw viel op de grond en begon hevig te bloeden. Toen de woesteling dit zag, liep hij ontuchtend de straat op tot voorbij het politiecommissariaat. Daar kwam hij een zekere De Moerloose tegen en riep: “Er is iemand gekwetst, waar woont er een geneesheer?”

Ondertussen was het dochtertje bij de burens hulp gaan halen en stonden de twee jongens schreiend bij hun moeder.

De burens vonden de vrouw in een bloedplas en toen dokter Van Eeckhaute ter plaatse kwam, bleek alle hulp tevergeefs: de vrouw was reeds doodgebloed.

NIEUW LIED

'DE WREEDE MOORD

gepleegd door JOZEF FLESCH op zijne vrouw.

Stemme : Den droeven Minnaar.

REFREIN.

De kinderen riepen met oogen vol tranen,
Al bij het lijk van hunne moeder téer,
Térwijl zij zuchten met 't hartjs gespanner,
Ach, God! geef onze lieve moeder weer.

1.
Eenieder menschen zijn hart zou er breken;
Als men denkt aan deze moordenaflij,
Van eene misdaad die er weer is gebleken,
Waar er een mensch nu kwam in het lij.
Hoe heeft men soms o die droeve godachten,
Want den drank heeft toch altijd zijn kwaad,
Die vrouw en kinders komen te verachten,
Gelijk Flesch, den moordenaar, 't is reeds te laat.

Refrein.

2.
Zijne wederhelft was eed brave vrouwe,
Werd van eenieder geacht en bemind;
Ieder mensch spreekt er van met rouwe,
Dat zij zoo wreed werd het leven vermind.
Aan 't huislijk werk hield zij haar bezig,
Totdat haar man steeds drooken kwam 't huis,
Met de gedachten zoo droef en zoo beestig,
Huilend en tierend met groot gedruis.

Refrein.

3.
Flesch die begon zijne vrouw uit te scheiden,
Het arme schepsel die hield haar nog stil,
Zij vroeg : wel man, waarom al die geweldigen,
Dan stampte hij haar tot dat zij neder viel.
De kindren weonden en een liep om hulpe,
Ja de gebueren, die kwamen terstond,
Wie zal de droefheid en de tranen stolpen,
Men zag dat moeder lag dood op den grond.

Refrein.

4.
Hoe droevig is het voor dijnne kindren,
Hun moeder rust in de eeuwigheid,
Niets kan hun smart of droefheid verminderen,
Bedenkt u eens zoo 'sen droefstig afscheid,
Nu rust zij reeds in de kille aarde,
Roepen de kinderen alle te gaar,
Voor ons heeft 't leven nu ook geene waarde,
Mochten wij sterven te samen met haar!

Refrein.

5.
De wet die is dan ook spoedig gekomen,
En hebben Flesch naar 't gevang gedaan,
Als zij de moord daar hadden vernomen,
En 't geen den barbaar daar had gedaan,
Nu zal hij in het gevang zitten zuchten,
En 'te beklagen wat hij heeft misdaan,
Wie zal uwe kinders hunne smarten lichten,
O moordenaar, wat hebt gij gedaan!

Refrein.

Florent van Hulle en de gebroeders Verheye ‘componeerden’ met grote spoed een toepasselijke lamentatie die ze zongen en op een kwarto-liedblaadje verkochten. Dit blaadje beelden we hierbij af.

4. Vrouw vergiftigt haar man in de St.-Amandsstraat (1894)

In de zomer van 1894 werd Gent en in de eerste plaats de Sint-Pietersparochie, opgeschrikt door een geheimzinnig overlijden in een herberg aldaar. De impact van deze zaak kan men afmeten aan de twee straatliederen die erover bestaan. Het ene werd zonder twijfel ‘gecomponeerd’ kort nadat de zaak aan het licht kwam, het andere volgde op het assisenproces dat te Gent slechts een paar maanden later plaatsvond.

Mathilde Saelens was gehuwd met H. Baertsoen. Ze woonden in de St.-Amandsstraat, waar de vrouw een herberg uitbaatte. Haar man werkte buitenshuis. De vrouw had sinds enige tijd, wat de *Gazette van Gent* “schuldige betrekkingen” noemt, met een soldaat, een zekere Pol de Meester, leerling-muzikant bij het 2de linie-regiment. De negenentwintigjarige Mathilde Saelens zag het met haar man niet meer zitten en vertelde aan de toog van haar herberg aan verscheidene klanten dat ze hoopte dat hij vlug zou sterven. Naar dat gebeuren keek ze vol verlangen uit ...

Intussen had ze, zoals gezegd, al zes maanden een verhouding met soldaat De Meester. Deze woonde naast de herberg van Baertsoen en echtgenote. 's Avonds, als Baertsoen naar de repetitie in De Vooruit was, klom hij over een achtermuurtje en geraakte zo bij zijn geliefde Mathilde. Hij was nauw bij de zaak betrokken, maar bleek toch verder niets afgeweten te hebben van de plannen die Saelens voor haar man smeedde.

Daarvoor deed ze een beroep op een andere herbergklant, een zekere Lodewijk De Pauw. Met hem had Mathilde gesprekken over de middelen die ze zou kunnen gebruiken om van haar echtgenoot af te geraken. En zo kwam de dood door vergiftiging ter sprake. De Pauw zegde zelfs: “Hemel, hebt gij zoo een slecht leven, ik zou iets in den koffij smijten van mijnen man, ik zou hem het leven ontnemen, ik zou hem rattenvergif geven.”

Vrouw Baertsoen ging gretig op deze suggestie in. Ze beloofde De Pauw vijftig frank te geven en een kostuum, indien haar man zou sterven. Bovendien beloofde ze dat hij in dat geval ook bij haar mocht komen wonen en eten.

De Pauw begon dadelijk met de uitvoering van het plan. Met enige moeite geraakte hij op 5 juli 1894 bij apotheker Van de Velde aan ‘arsenick’ of rattenvergif.

's Anderendaags, op 6 juli, vertrok Baertsoen zoals gewoonlijk naar zijn werk bij de heer Dangotte. Om 9 uur at hij daar de boterham die zijn vrouw de dag voordien had gereedgemaakt. Kort daarop werd hij zo ziek dat hij verplicht was de toelating te vragen om de rest van de dag verlof te nemen en naar huis terug

Schrikkelijke moord

DOOR VERGIFTIGING

begaan door MARIA SAELENS op haar man, te Gent.

—:O:—

REFREIN.

Hoe kan eene vrouw zulke dingen verrichten?
Gruwlijk en walgend, ja voor iedereen,
O moeders denkt altijd aan uwe plichten,
Dan zult gij van uw kroost niet moeten scheën.

1.

Komt vrienden, die hier staan in het ronde,
Komt hier en luistert naar mijn treurig lied,
Ik zal het u spoedig gaan verkonden,
Wat er te St-Pieters nu weer is geschied.
Van eene vrouw, ja al met slechte zinnen,
Haar man was zoo deftig en braaf,
Maar een soldaat kwam zij te beminnen,
Haar man die wenschte zij de wereld af.

2.

Om een vergif had zij gezonden,
En in haar man zijn spijzen gedaan,
Niemand kan deze pijn verkonden,
Die d'arme vent vreeslijk heeft onderstaan.
's Nachts die gevoelde hij hevige smarten,
En hartverscheurend riep hij om hulpe,
O welk een vreeselijke pijn aan mijn harte,
Sprak hij met oogen verglaasd en verwelkt:

3.

Zoo is Baartsoen 's morgens overleden,
Dan zijn zij om eenen dokter gegaan,
Die geen bewijs d'far wilde afgeven,
Het lijk die werd naar het gasthuis gedaan.
De wet die is dan ook spoedig gekomen,
Met de doktoers een onderzoek gedaan,
En waar eenieder nu had vernomen,
Dat er hier eene moord was begaan.

4.

Hoe heeft eene vrouw zulke slechte gedachten,
Hooft men nu vragen van jong en van oud,
Om voor een ander haar man te verachten,
Hem te vergeven, ja wreed onbeschoemd.
In het gevang zal z' haar mogen bedenken,
En zitten weenen wat heb ik gedaan?
Wie zal het kind zijn ouders weder schenken,
Die door die moedersmart zal wederstaan.

5.

O, barbares, 't volk zal u verachten,
Zoolang dat gij in het geheugen blijft,
En gij zult lijden bij dagen en nachten,
Tot dat gij steeds in het gevang zijt een lijk.
Daar zal uw man zijne beeltenis verschijnen,
U tegen roepen aanziet mij hier staan,
Gij deedt mij lijden zulke vreeselijke pijnou,
O barbares, wat hebt gij gedaan?

Gezongen door Florent Van Hulle en de gebr. Verheye.

LEVENLANGSDURIGE DWANGARBEID
UITGESPROKEN OP MATHILDE SAELENS

en 20 jaar op haren medeplichtigen

genaamd De Pauw

te Gent op den 24 October 1894.

Stemme : *Tu ne m'aimais pas*

REFREIN.

O dag en nacht die zit zij nu te klagen
Zij roept nu steeds al voor mijn leven lang
Ja kon ik nu mijn man nog weder vragen
Nu moet ik zuchten met brood van het gevang.

1.

Gedenkt u nog de wreede gruweldaden
Die er onlangs te Gent hier is geschied
Een vrouw die kwam haar brave man versmaden
Komt hier en luisterd naar mijn treurig lied
Zij sprak eorlang die breng ik hem van 't leven
Tot eenen man die zij reeds had verstaan
Met arsenic die wil ik hem vergeven
Dan is De Pauw om het vergift gegaan.

2.

Voor tribunaal die zijn zij nu gekomen
't Is wreed om hooren van dees jonge vrouw
Hoe dat zij had zulk droef besluit genomen
En de Familie bracht in druk en rouw
Duizende menschen stonden daar te wachten
Om deze wreede barbares te zien
Niemand had medelij met hare klachten
Zij werd veracht bespot van alle liën.

3.

Wanneer de rechter haar kwam ondervragen
En sprak wel vrouw hebt uwen man gedood
Dan riep zij ja en onder bitter klagen
Terwijl zij weenend hare oogen sloot
Zij sprak De Pauw die is vergift gaan halen
Al voor wat geld dat ik hem had beloofd
Baardoor ben ik als vrouw zoo laag gevallen
En mijne man al van 't leven beroofd.

4.

Ja dwangarbeid gedurig gansch uw leven
Die sprak de rechter met een stem vol klank
En gij die hielp een brave man vergeven
Zult 20jaar ook zuchten in 't gevang
Dan is zij in een crisis gevallen
De Pauw die stond bedrukt en aangedaan
Geen tong of pen die kan het steeds herhalen
Elkeen die sprak lof en deugd hare man.

Gezongen en gedicht door Florent Van Hulle en de gebroeders Verheye.

te keren. De pijnen verergerden nog en in de loop van de nacht stierf hij. De omstandigheden van dit overlijden waren zo zonderling dat de bijgeroepen dokter weigerde toelating tot begraven te geven. Er werd een gerechterlijk onderzoek geopend. De lijkschouwing bracht aan het licht dat Baertsoen gestorven was door vergiftiging met arsenik.

Mathilde Saelens bekende dat ze het vergif op de boterham van haar man had gestrooid en ook De Pauw legde volledige bekentenissen af.

Tussen maandag 22 en woensdag 24 oktober van hetzelfde jaar had het proces plaats voor het assisenhof van Oost-Vlaanderen te Gent. Mathilde Saelens werd er op 24 oktober veroordeeld tot levenslange dwangarbeid, De Pauw tot twintig jaar opsluiting.

Zoals gezegd zijn over deze zaak twee liederen in omloop geweest, beide gedicht en gezongen door Florent Van Hulle en de twee broers Verheye. Merken we nog op dat in de titel van het eerste lied de moordenares per abuis Maria en niet Mathilde genoemd wordt. Verder wordt gesuggereerd, eveneens ten onrechte, dat "een soldaat" haar medeplichtige zou geweest zijn. Hiermee is natuurlijk Pol de Meester bedoeld die bij de vergiftiging echter niet betrokken was. Deze fouten wijzen op de grote haast waarmee dergelijke liederen werden geschreven om zoveel mogelijk uit hun actualiteitswaarde profijt te halen. Een ander teken dat het lied reeds enkele dagen na het bekend worden van de moord gezongen werd, is dat soldaat De Meester, die sinds maanden een blijkbaar bij velen bekende verhouding met de herbergierster had, de schuldige wordt genoemd. Op het ogenblik dat het eerste lied ontstond wisten de zangers zelfs niet van het bestaan van De Pauw af.

De tekst van beide liederen beelden we hierbij af.

5. Ongehuwde moeder vermoordt haar kind in de Statiestraat (1895)

Begin oktober 1895 was in een hotel van de Statiestraat, aan het Zuidstation, een meid van dertig jaar werkzaam die bijzonder zwaarlijvig was. Volgens de *Gazette van Gent* (21 nov.) was dit zo opvallend dat iedereen dacht dat ze zwanger was. De knechten van het hotel plaagden haar dan ook met de vraag of zij peter mochten zijn. Maar de meid, Seraphine de Soete heette ze, vond dat helemaal niet leuk en ontkende dan ook steeds heel hardnekkig.

Op 11 oktober vond men echter bloedvlekken op de trap en dat tot in de kelder. Op een tussenverdieping bevonden zich de toiletten. De eigenares of de gerante van het hotel werd daarvan op de hoogte gebracht. Ze riep de meid die op dat ogenblik bezig was met de traptreden af te wassen. Op haar vraag waar dat bloed vandaan kwam, antwoordde de meid dat het van haar maandstonden kwam. Daar bleef het toen bij. Na enige tijd werd ze ontslagen.

Op 20 november wilde wat men dacht een toeval te zijn, dat de afvoerbuis van het toilet verstopt was. Een stielman werd erbij gehaald die de afvoerpijp open-

SCHRIKKELIJKE KINDERMOORD

gepleegd te GENT door
EENE ONTAAARDE MOEDER VAN 30 JAAR
OF
DE ONTHOOFDING VAN EEN PASGEBOREN KIND.

Refrain.

Met bloedend hart die komt men het te hooren
Elk roept om wraak met jammerlijke smart
't Is of een dolk eenieder komt doorbooren
O baarbares verwijderd u van deze wereld af

1. Couplet.

Wat wreed geval ziet men nu weer gebeuren
Kom vrienden hier kom luistert naar mijn lied
Een kindermoord dat ieders hart doet scheuren
Zocals in Gent nu weder is geschied
Eene dienstmeid die bracht zoo wreed van 't leven
Haar arm wichtje die pas ter wereld was
O baarbares wat hebt gij toch misdreven
Uw eigen vrucht die onder uw harte lag

2. Couplet.

Ja eene meid was in een dienst getreden,
In een groot huis in onze Gentsche stad
En wooude daar eenige tijd geleden
Maar niemand dacht ze nu in zulke staat
Ja in dit huis is zij in 't kraam gekomen
En met haar kind al naar 't gemak gegaan
Daar heeft zij 't wichtje wreed 't leven ontnomen
O baarbares wat hebt gij toch gedaan

3. Couplet.

Maar nu die kwam men het gemak te ruimen
Hoe wreedelijk was 't geen dat men er vond
Neen niemand kwam zijn plichten te verzuimen
En zonden nu al om de wet terstond
Zij vonden daar een wichtje pas geboren
Van moeder naakt in het vertrek gestampt
Ontaarde moeder hoe laat gij u bekoren
Gegansch uw leven verdient gij het gevang

4. Couplet

Doch in wat staat heeft men het kind gevonden
Het wichtje was zoo wreedelijk vermoord
Het lijkje was zoo wreedelijk geschonden
Het was verwurd spoedig daarna onthoofd
Gegansch het lijkje draagt bloedige vlekken
Al van 't geweld die zij daar heeft begaan
O moordenaars kon u het volk ontdekken
Gij krijgt uw straf uw leven was er aan

5. Couplet.

Hoe kan men zulke booze harte vinden
Een arm bloedje dat niemand heeft misdaan
Die kwam deze booze moeder te verslinden
Elk die het hoort die is met smart belaan
O dochters wilt hier een exempel nemen
Wilt nooit uw hart met zulke moord belaan
Want dan zijn rust en vrede gansch verdwanen
Met knagend hart moet gij het graf ingaan

Genesal Adriaan zanger en dichter.

legde. De oorzaak van de verstopping bleek toen een groot stuk vlees te zijn. Dit wekte achterdocht en men ontbood de politiecommissaris Clément. Deze stelde vast dat de klomp vlees in feite het lijk was van een voldragen kind van het vrouwelijk geslacht waarvan het hoofd ontbrak. Hij constateerde eveneens dat iemand had geprobeerd om een bil af te snijden, wat dan toch mislukt was. Onmiddellijk vielen de vermoedens op de afgedankte meid. Commissaris Clément probeerde te achterhalen waar Séraphine de Soete te vinden was. Reeds in de namiddag vond hij haar in een hotel in de Sleepstraat waar ze weer als meid werkte. Ze gaf toe dat het kind van haar was, maar probeerde de politie te doen geloven dat het maar vier maanden oud was. Toen haar echter werd gezegd dat het lijkje gevonden was en dat het om een voldragen kind ging, legde ze volledige bekentenissen af.

Het kind was ter wereld gekomen in de nacht van 10 op 11 oktober. Ze had het onmiddellijk gewurgd en was dan met het lijkje naar beneden gegaan. Ze had het op de pompsteen gelegd en met een keukenmes onthoofd. Ook had ze geprobeerd het de benen af te snijden, maar dat bleek niet mogelijk. Daarna had ze het lijkje door de opening van de afvoerpijp van het toilet geduwd.

De journalist die in de *Gazette van Gent* verslag uitbracht over deze kindermoord, vroeg zich af wat de drijfveer van deze "helleveeg" kon zijn geweest. Armoede was het alvast niet, want ze bleek een spaarboekje met 268 frank te hebben, een niet onaardige som in die tijd. Men kan alleen vermoeden dat deze blijkbaar ongehuwde moeder dit kind niet alleen kon of wilde opvoeden.

Deze moord werd bezongen, lees bejammerd, in een lied door de minder bekende Gentse straatzanger Adriaan Genesal, die er ook de dichter van blijkt te zijn.

Ook dit liedblad wordt hierbij afgebeeld.

6. Roofmoord in de St.-Pietersaalststraat (1898)

Op 22 november van dit jaar, zo lezen we in de *Gazette van Gent* van die datum, werd in de volkrijke wijk buiten de Kortrijkse poort een moord gepleegd. De Sint-Pietersaalststraat, zo heet het, "is een lange weg tusschen de Kortrijksche- en de Zwijnaardsche steenwegen, meest nog bezet met hofsteden van groenselboeren, doch met hier en daar een groepje werkershuizen".

In een van deze groepjes, heel dicht bij de Zwijnaardse steenweg, woonde op nr. 102 een zekere Virginie Beyaert, geboren De Moerloose, in de vijftig jaar oud. Ze werd in de wandeling Virginie genoemd en haar gehoor was niet al te best.

Deze weduwe had de naam er warmpjes in te zitten. Haar familie en de burens hadden haar herhaalde malen aangeraden niet alleen in haar huis te blijven wonen. Ze luisterde echter niet, ook niet toen ze al eens het slachtoffer van dieven was geworden.

AFGRIJSLIJKE MOORD

OP ST-PIETERSAALST

REFREIN

Ach wat wordt Christus zijn leering zijn streven
Waarlijk vertreden op aard onbehoord
Hij vroeg om als broer en zuster te leven
En 't is 't mensichdom die el kander vermoordt

1

Wat hoord men heden toch droevige maren
Van alscht bedrog bovendien moord op moord
't Leven dat eenieder vol liefde wil spare
Wordt door de boewichten loflijk gestoord
Thans heeft men weeral een moord te betreuren
Op eene vrouw oud en doof als een steen
Dat hier onlange gruwlijk kwam te gebeuren
Op St-Pietersaalst goedgekend door alkeen

2

Als men bedenkt hoe die oude vrouw
't Leven ontroofd werd voor zij 't daglicht zag
Draag ieder mensch toch in it harte de rouw
O duivels geld schuld van moord dag op dag
Wanneer zal toch uw krachten eens verminderen
Dat gansch de aardbol omring en regeerd
Die steed maakt weduwe en weese
Ja 't is het geld die het moorden aanleert

3

Ach is men nie door de vrees steps bevangen
Als men wat spaarcenten heeft in bezit
Want er bestaat thans in alle rangen
Rasmet de klauwe en woest naar ve, it
Zoo was 't geval met de vrouw Moerelooze
Wat moest den doodstrijt van haar weze areed
Die men als slachtoffer nu hac verkozen
En haar verwurgde dat 't leven haar doorsaend.

SLOT REFREIN

Chistus die den mensch liefde ordikten
En moord en lachheid uit 't hart ook ontving
En toch hoerst nog bij 't mensichdom die ziekte
Die hij zoo vak aan de schandepal hing.

PAUL DE SNERCK.

Gezongen door Camiel VANDE VELDE.

Op 22 november hoorden de buren rond 6 uur in de morgen een gerucht dat leek te komen uit het huis van weduwe Beyaert. Ze besteedden er geen verdere aandacht aan. Ze dachten dat de vrouw, die de gewoonte had elke dag naar de vroegmis te gaan, het ene of het andere voorwerp in huis had laten vallen of omver gestoten. De vrouw verscheen echter niet in de kerk. Toen de mis uit was, circa 6u30, zagen de buren dat de deur van het huis van vrouw Beyaert open stond. Dat was natuurlijk niet normaal.

Toen ze het huis binnengingen, zagen ze de vrouw in de gang op de grond liggen. Ze lag er dood met een prop in de mond en met de handen samengebonden met een waskoord die de moordenaars op het koertje hadden afgedaan. De petroleumlamp lag verbrijzeld naast haar en de inhoud van de geldkoffer, ongeveer 25.000 frank, was verdwenen.

Men vermoedde dat de moordenaars werden verrast door de vrouw, toen ze aan het proberen waren de koffer open te maken. De vrouw zal niets vermoedend naar beneden gekomen zijn om naar de mis te gaan en zo de indringers hebben aangetroffen. Die zullen haar verplicht hebben hun de code voor de koffer (het was *crux*) te verklappen, vooraleer haar om het leven te brengen.

De moordenaars zijn langs de achterdeur binnengeraakt door een ruit in te slaan nadat ze die met modder hadden ingestreken.

De verdenking viel al vlug op een zekere Lanckrock, een viskoopman en herbergier uit de Meersstraat en kort nadien werd te Londen August De Clercq, bijgenaamd Verelst aangehouden. Hij was de schoonzoon van Lanckrock. Deze laatste vertelde aan de politie ook dat een zekere Bruno Van Wijsberghe, een kooldrager die ook in de Meersstraat woonde, medeplichtig was. Deze was geboren te Wuustwezel in 1869 en had vroeger in de Kazernestraat gewoond, waar men eens vitriool in zijn gezicht had gegooid. Hij was sedert enige tijd op logies bij Lanckrock.

De zuster van De Clercq, die te Antwerpen woonde, werd op 9 december aangehouden te Duinkerke waarheen ze gevlucht was. Ook zij bleek als medeplichtige bij de roofmoord betrokken te zijn geweest.

Het lied gedicht door Paul de Snerck en gezongen door Camiel Van de Velde is slordig en wel in heel grote haast gezet, te oordelen naar de vele zetfouten die er in voorkomen en naar de slordige verwoording. Haastig maakwerk, zoals bij moordliederen zo dikwijls het geval is.

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

¹ W.L. Braekman, "Pieter Eggerickx. De blinde marktzanger (1796-1868)", *Volkskunde* 85 (1984), 209-245 en 295-351.

² Over hem en zijn repertoire, zie P. Waeri, *Verzameling der volledige kluchtige en politieke liederen van Karel Waeri* (Gent, 1899) en verder o.m. H. Collumbien, "Karelke Waeri", *Ghendtsche Tyd.* 1 (1972), 84-89 en dezelfde, "Nog eens Karelke Waeri", *Ghendtsche Tyd.* 5 (1976), 84-95.

³ Ik neem mij voor daar binnen afzienbare tijd iets aan te doen.

⁴ St. Top e.a., *Komt Vrienden, Luistert naar mijn lied. Aspecten van de marktzanger in Vlaanderen 1750-1950* (Tielt, 1985).

⁵ J. De Vuyst, *Het Moordlied in de Zuidelijke Nederlanden (XIXe eeuw)* (Brussel, 1976).

⁶ *Idem*, p. 53.

⁷ *Idem*, p. 82.

⁸ *Idem*, p. 26-27.

⁹ W.L. Braekman, *Hier heb ik weer wat nieuws in d'hand* (Gent, 1990), p. 88 e.v.

¹⁰ Alleen Verheye komt voor in het repertorium van St. Top en dan nog zeer summier.

¹¹ Alleen Verheye komt voor in het repertorium van St. Top en dan nog zeer summier.

¹² Deze regel luidt : Ze zullen hem nu geven een wreede straf.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 125

Op 1 oktober 1899 stelde Paul Bergmans in de rubriek "Drukwerken - Bibliotheek van de Stad en van de Universiteit - Rés.1062 - XVIe eeuw (1563)" in het Frans een fiche op over

Het Testament van Louis Porquin

Geboren in Piémont, verbleef Louis Porquin enkele jaren in België waar hij in 1537 in Brugge trouwde met Madeleine Muelenaers.

Rond 1540 ging hij zich dan in Holland vestigen.

Zijn testament dat morele leefregels bevat, werd in verzen gezet door Antoine de Veere. De eerste uitgave waarvan de titel hier gereproduceerd wordt, werd gedrukt in Antwerpen in 1563 in "caractères de civilité" door Amé Tavernier. Het is een klein in 4° van 96 bladzijden met 4 figuren, 2 wapenschilden en 2 vignetten. De figuren werden gemaakt door Arnold Nicolai.

De oplage van de eerste uitgave was beperkt tot 11 exemplaren, het aantal kinderen van Porquin, maar men kent er nog slechts 2: dit van de Plantijnbibliotheek in Antwerpen, gedrukt op blauw papier, dat toebehoort heeft aan Marie Porquin en verworven werd op de verkoop R. Della Faille (1878) voor 440 fr. en dit van de bibliotheek van Gent, afkomstig van de collectie F. Snellaert. Dit laatste exemplaar is dat van Cesar Porquin, tweede zoon van Louis, geboren in Zierikzee. Het werd gedrukt op wit papier; de afbeeldingen, wapenschilden, enz. zijn met veel zorg gekleurd en opgeluisterd met goud.

Deze merkwaardige en interessante bibliografische rareiteit, waaraan spijtig

genoeg enkele bladzijden ontbreken, is gebonden in bruin marokijnleder versierd met vergulde fleurons; op de bovenkant van ieder plat: CAESAR PORQVIN en onderaan 1565.

Het testament van Louis Porquin is dikwijls herdrukt geweest in de XVIIIe eeuw; maar enkel de eerste uitgave bevat de dedicatie van Porquin aan zijn kinderen en de familiedetails die er op volgen.

Men leest er op de achterzijde van de voorlaatste bladzijde:

En tot een memorie

Ende een teyken dat ick begeere dat ghy dus doet

So hebbe ick dit onderteekent met mijn selfs bloet.

Volgt de handtekening van Louis Porquin geschreven met zijn bloed zoals hierbij weergegeven.

Cf. F. Vander Haeghen, Th.-I.-J. Arnold en R. Vanden Berghe, *Bibliotheca belgica*, v° Antonius Verensis (A.22).

FRANSTALIGE LITERATUUR TE GENT

Overzichten van de Franstalige Belgische letteren beginnen bijna steeds met het hoogtepunt van de *Symbolisten* op het einde van de 19de eeuw. Voor het merendeel waren ze franssprekende Vlamingen, in Frankrijk als «groten» erkend. Voornamelijk afkomstig uit Gent, leefden en werkten ze in Brussel, Parijs of elders in Frankrijk, vormden geen groep maar vertegenwoordigden de geest van de tijd met een nieuwe thematiek en stijlinnovaties die in de toekomst wezen. De verschillen tussen de verwante naturen waren even duidelijk als de overeenkomsten, maar door hun thema's en hun levensgevoel werden zij gevierd als de eerste moderne auteurs. Zij waren niet - zoals vaak wordt beweerd - Franstaligen die in Vlaanderen woonden, maar Vlamingen die in het Frans schreven vanuit hun Vlaamse gevoeligheid en hun verleden. Hun inspiratie en taal steunden op het mysterie van de Middeleeuwen, zij zagen en voelden met de ingetogen blik van Memling en het talent van Bosch, Breughel en Rubens om in weerwil van de somberste dagen de pracht van de natuur en het alledaagse te verheerlijken. Hun proza, poëzie en theater bracht vreemde echo's bij het intellectueel Frans publiek, te meer daar deze echo's dienden om actueel levensgevoel uit te drukken: eenzaamheid, heimwee, onzekerheid, levensmoetheid. Nieuw was ook bij Charles Van Lerberghe in *La Chanson d'Eve* en bij Maeterlinck in de persoon van *Maleine* en van *Mélisande* een tot dan toe ongekende analyse van vrouwelijk innerlijk leven. Verwarrend was dit nieuw geluid alleszins, in een verbijsterend mooie taal gehuld. Het publiek van de Franse hoofdstad onthaalde de kunst van de Gentenaars als een grote aanwinst, verstrikt als het was in rationalistische denkgewoonten en Cartesiaanse logica. De grootmeesters van de Parijse kritiek bejubelden de Belgen, Remy de Gourmont meer bepaald Emile Verhaeren, oud-leerling van het Sint-Barbaracollege te Gent, en Octave Mirbeau Maurice Maeterlinck, geboren Gentenaar, in hetzelfde college als Verhaeren grootgebracht. Mirbeau deed het met zo'n luidruchtige geestdrift, dat Maeterlinck internationaal met de Nobelprijs voor literatuur werd vereerd.

Het einde van de 19de eeuw was een hoogtepunt in de vrij jonge Franstalige Belgische letteren. Er zijn in België geen Franstalige tegenhangers van Jacob van Maerlant, Hadewijch, Ruusbroeck en Vondel. Wel dient erop gewezen dat in de 16de eeuw de Gentenaar Lucas d'Heere verzen in het Frans pleegde. Op hetzelfde ogenblik en tot de val van Duinkerke onder Lodewijk XVI werden in omgekeerde richting Nederlandse verzen te Rijsel en Duinkerke geschreven. Over het algemeen beginnen overzichten van de Franstalige Belgische letteren op het einde van de XVIIIe eeuw met de merkwaardige Charles Joseph, prince

de Ligne (1735-1814), in Brussel geboren en in 1814 in Wenen overleden. Zijn politieke, diplomatieke, biografische, amoureuze en filosofische geschriften (1795) en zijn merkwaardige door Madame de Staël uitgegeven *Lettres et pensées* (1804) zijn het werk van een uiterst begaafde diplomaat, strateeg, fijne psycholoog en rake portrettist. Chronologisch bekeken is de tweede auteur van de Franse literatuur in België een Gentenaar van geboorte, Eugène Van Bommel (1824-1880), zoon van ouders die respectievelijk in 1815 en 1818 in Gent waren komen wonen, echter na de geboorte van hun zoon naar Brussel verhuisden. Van Bommel schreef op latere leeftijd een liefdesroman *Dom Placide, mémoires du dernier moine de l'abbaye de Villers* (1875). De derde Franstalige Belgische schrijver is Charles De Coster, Vlaming voor meer dan de helft. Zoon van een Vlaamse vader en een Waalse moeder publiceerde hij werk dat volledig in Vlaanderen wortelt, *Légendes Flamandes* (1858) en negen jaar later zijn beroemde *Légende et aventures ...d'Ulenspiegel et Lamme Goedzak*. De Franstalige Gentse literatuur dient in dit «Vlaams»-Franstalige licht begrepen te worden, niet als een tijdelijk verschijnsel uit de hoogtij van de franstalige bourgeoisie. Vlaams waren eveneens, na De Coster, de franstalige romantische romancier Georges Eeckhoudt en de Symbolist Max Elskamp, beide Antwerpenaren, ongeneeslijk verbonden met hun vaderstad. Camille Lemonnier, de uiterst productieve naturalistische Franstalige romancier, werd op actueel Brussels grondgebied geboren, leefde en stierf er, maar bestudeerde oude Vlaamse volksgebruiken. De liefde voor Vlaanderen werd voor Verhaeren de inspiratiebron van zijn extatisch lyrisme. Franz Hellens, de volgende Gentenaar in onze reeks Franstalige auteurs is een onvergelijkbare, uiterst productieve en in zijn tijd in Frankrijk en in internationale milieu's zeer bekende figuur. Voorloper van het surrealisme genoemd, werd deze in zijn geboorteland te weinig geprezen prozaïst, dichter, publicist en bemiddelaar tussen alle literaturen van Europa, in zijn romans en novellen hoofdzakelijk geïnspireerd door dromen en hun oorsprong in de werkelijkheid - die hij zoals Rodenbach meer als waarneming dan als werkelijkheid beschreef. Hellens' wegen volgen de kronkels van het fantastische brein. Ondanks zijn contacten met buitenlandse stromingen beweerde Hellens op het laatst van zijn lange leven dat alles wat hij geproduceerd had wortelde in zijn Gentse ervaringen. De Vlaamse identiteit in boven genoemde gevallen bleef ook in de XXste eeuw inspiratiebron of drijfveer van het Franstalige proza in Gent.

Wel was de bloeitijd van de Symbolisten, met bakermat te Gent, Antwerpen, Leuven en Brussel uniek in die zin dat mensen uit Gent, samen met een deel van de dichters van het in 1881 te Brussel gestichte tijdschrift *La jeune Belgique* in staat zijn geweest de Parijse hegemonie te verbreken en van Brussel de hoofdstad van het Symbolisme en de Art Nouveau te maken.

In weerwil van de titel van zijn wereldberoemde roman *Bruges la morte* was zijn auteur, de Gentenaar Georges Rodenbach (1855-1898), oudste in de reeks van Gentse Symbolisten, nooit in Brugge gedomicilieerd. Hij verzon de titel in Parijs. Het zeer persoonlijk cachet van dit proza, de melancholische stilte in het wazig decor van een huis, enkele straten en hier en daar een zicht op de stad, vindt men al in Rodenbachs eerste versbundels terug, in hun vorm nog klassiek volgens de toenmalige Parnassiens, maar zeker weerspiegeld in de gekozen titels - *Les tristesses* (1879), *Le règne du silence* (1891). Andere titels waren eveneens symptomatisch voor de versmelting van de omgeving met de innerlijke levensatmosfeer - *Le voyage dans les yeux* (1893), *Les vies encloses* (1896), *Le miroir du ciel natal* (1898). In *Bruges la morte* overwogen het verdriet om een verloren vrouw en verlangens die meer tot het bereik van de droom behoorden dan tot het leven. Decor en ambiance weerspiegelden zich in de hoofdpersoon, tenzij in tegendeel de afzondering en de gemoedstoestand het decor creëerden. De vraag op zichzelf kenmerkte het einde van het naturalisme. Onmiddellijk na zijn studies Rechten aan de Gentse universiteit had Rodenbach - door zijn vader gestuurd - een jaar in de Franse hoofdstad doorgebracht, weliswaar ziek van heimwee naar Gent, maar toch ook al trouwe gezelschap van de Parijse jonge schrijvers, dichter en uitgevers. Hij vertegenwoordigde er het in 1881 te Brussel gestichte tijdschrift *La jeune Belgique*. In mei 1885 opnieuw te Gent, ontmoette Rodenbach op de Kouter Charles van Lerberghe en Grégoire Le Roy. Beiden waren, zoals ook Maeterlinck, enkele jaren na Rodenbach eveneens leerlingen van het Sint-Barbaracollege (1). Rodenbach introduceerde de drie Gentenaren te Brussel bij *La Jeune Belgique*. Le Roy, ondertussen ook naar Parijs verhuisd, bracht op zijn beurt Maeterlinck bij de *Cercle de jeunes poètes post-Parnassiens*, waarvan hij medestichter was. (2) Ze stonden op het punt een nieuw tijdschrift in het leven te roepen, *La Pléiade* (1886).

De poëzie van de Symbolisten wilde, zoals de muziek, levenssfeer en emoties uitdrukken die ontsnappen aan de analyse. Ze schilderde visioenen, suggereerde beelden, tekende innerlijke gebeurtenissen en psychologische dramatiek. De toonaard was mythisch, tragisch maar ook vaak hemels, soms paradijselijk. Het onderliggend thema was nochtans pessimistisch: het individu is overgeleverd aan het lot, hij is totaal machteloos. Daarom was de vreugde om de schoonheid en de zuiverheid des te groter. Het tweede thema was dus lyrischer: de mens is voorbestemd om de schoonheid van het leven en de liefde te ontdekken. Het geluk werd bezongen, de zang nam een hoge vlucht. De taal werd ritme, kleur, sonoriteit.

De Symbolisten zijn te Parijs met veel ophef ook op de Franse scène doorgebroken, met de twee vroegste stukken van Maeterlinck, *La princesse Maleine* (1889) en *Pelléas et Mélisande* (1892) en *Les Flaireurs* van Van Lerberghe. Toeschouwers en kritiek noemden het vreemde karakter, de

originaliteit van de drie stukken *fantastisch realisme*. In feite trachtte Maeterlinck de machteloosheid van de mens te omschrijven, onder het juk van de fatale dood. Met hem begint het modern theater, de moderne symboliek, het denktheater, de afkeer van het naturalisme. Sedert de Oudheid vocht de held van een tragedie een ongelijke strijd tegen het noodlot of tegen de hartstocht van machtige medespelers. Niet bij Maeterlinck. Zich weren is overbodig, het lot is sterker dan de mens. Hij schreef voor het eerst theater van de angst. Daarbij werd Maeterlincks hoofdpersoon een vrouw, symbool van naïviteit, of liever, van ongerept bewustzijn en niet misvormd levensgevoel. De vrouw - het oorspronkelijke leven - wordt misbruikt door de bezittingsdrang van de man en gaat ten onder.

Maeterlinck kreeg de Nobelprijs in 1911 na verscheidene toneelstukken waarvan *L'Oiseau bleu* (1909) even bekend werd als zijn eerste successen. Sedert 1896 te Parijs, was Maeterlinck begonnen aan zijn indrukwekkende reeks ethisch-filosofische essays. *Le Trésor des Humbles* (1896) tekende de weg naar de gelatenheid van zijn toneelhelden en de mens in het algemeen. Andere literaire essays benaderden onze kennis van de religie (1912, *Le grand secret*), de astronomie (1929, *La grande féerie*), het heelal (1928, *La vie de l'espace*), de relativiteit (1933, *La grande loi*), ten slotte, nog voor de toekenning van de Nobelprijs het essay *La Vie des abeilles* (1901), later eveneens over termieten. Het grootst is Maeterlinck in zijn poëzie. Hij schreef er betrekkelijk weinig in verhouding met het toneel en het essayistisch proza. Zijn poëziedebuut *Les Serres chaudes* (1889) behoort tot het mooist en meest indringende ooit in Franse verzen gedicht, tegelijk hymnisch en mysterieus, contemplatief en onrustig. Op latere leeftijd schreef Maeterlinck zijn Gentse memoires, *Bulles bleues*, eens te meer het bewijs dat de ontrouwe Gentenaar - hij leefde achtereenvolgend in Parijs, in de Provence en in Normandië - zich niet losmaakte van zijn Gentse jeugd.

Het meesterwerk van de Gentse Symbolisten is nochtans niet van Maeterlinck, we bedoelen het onvolprezen, na een eeuw nog even actueel en fris gebleven lange gedicht *La Chanson d'Eve* (1901) van Charles van Lerberghe (1861-1907). Een hymne die met de dageraad en het ontwaken begint en eindigt met de dood, tegelijk vreugdelied en geniale visie van het bewustzijn en de liefde. *La Chanson d'Eve* heeft de dichter terecht een plaats bij de onsterfelijken bezorgd. Als prozaïst heeft Van Lerberghe honderden brieven geschreven, die postuum gebundeld en uitgegeven werden. Hij ontpopte zich daarin als een komisch talent, fascinerend door de vrolijkheid van zijn zelfspot en de kwaliteit van zijn observatie (3). Hij is de auteur van het eerste kort symbolisch drama, *Les Flaireurs* (1889) en de lyrische komedie *Pan*.

Grégoire Le Roy (1861-1949) begon op de Gentse universiteit maar hield de studie van het recht vlug voor bekeken. Daarom was hij, na Rodenbach, de eerste van zijn generatie in Parijs.

Het verschil tussen de zwaarmoedige, subtiele en fijngevoelige poëzie van Georges Rodenbach en Maeterlinck en de specifieke toon van Grégoire Le Roy hing in de eerste plaats af van Le Roy's persoonlijkheid. Zijn sociale belangstelling gaf aanleiding tot een soort geobjectiveerde poëzie, waarin het spleen niet direct als gevoel werd beschreven. In hun debuten waren Rodenbach, later ook Franz Hellens, eenzame zwervers in een desolate omgeving. Le Roy daarentegen schreef in dezelfde stad, rond dezelfde tijd, ballade-achtige gedichten waarin zijn eigen persoon niet als de centrale figuur verscheen. Le Roy was alles behalve narcistisch. De dichter verdween achter andere personages. Hiervan is de bundel *Le Rouet et la Besace* (1912) een representatief voorbeeld. Op het eerste gezicht lijken de gedichten treurige overgeleverde verhalen, waarin de personages discreet sociale en psychische verhoudingen suggereren. Het gedicht *Les Adieux* plaatste b.v. tegenover elkaar degene die thuis bleef en degene die op avontuur vertrok, vandaar de titel van de bundel - *le rouet*, het spinnewiel, *la besace*, de reistas. Achter het neogotisch aanleunen bij de middeleeuwen schuilen moderne accenten van spot en verloren illusie. Le Roy's sobere bewoordingen, zijn ingehouden gevoeligheid, de nauwelijks uitgedrukte maar steeds voelbare betrokkenheid maken hem actueel. Hedendaagse liedjeszangers zouden zijn teksten opnieuw moeten lezen. Le Roy dikt de hoofdlijnen van een verhaal aan, de geladenheid wordt door understatement overgebracht. De toonaard is moll, zoals steeds voor machteloze sociale weemoed die niet overslaat in verontwaardiging en daad.

Andere bundels van Le Roy zijn *La Chanson d'un soir*, *Mon coeur pleure d'autrefois* (1889), *La Chanson du pauvre* (1907), *La Couronne des Soirs* (1911), *L'Ombre sur la Ville* (1934), *La Nuit sans Etoiles* (1940). In weerwil van zijn uitgaven in Parijs en de kwaliteit van zijn vers beschouwde Le Roy zichzelf niet in hoofdzaak als een dichter. Etsen was voor hem belangrijker, evenals schilderkunst en kunstkritiek. Hij schreef enkele verhalen, voorts een monografie over James Ensor (13) en een over Jules De Bruycker. Deze laatste, *L'Oeuvre gravé de Jules De Bruycker* is doorslaggevend geweest voor de erkenning van de Gentse etser en bracht koningin Elisabeth ertoe, Le Roy conservator van het Wiertzmuseum te benoemen. Le Roy overleed te Elsene.

Bij de Gentse symbolisten Rodenbach, Maeterlinck, Van Lerberghe en Le Roy moet nog hun tijdgenoot Fernand Séverin (1867-1931) vermeld worden, geen geboren Gentenaar, maar jarenlang titularis van de leerstoel Franse letteren in de Romaanse Filologie aan de Gentse universiteit. Séverin wordt vaak in verband met Van Lerberghe vernoemd, omdat zijn poëzie blijk geeft van hetgeen de Fransen «le don d'enfance» noemen, een naïviteit, die als een ode van verwondering voor het leven klinkt en uitmondt in een soort intieme dagelijkse extase.

Op de drempel van de 20ste eeuw verschijnt de Gentenaar Franz Hellens

(1881-1972) in de Franstalige Belgische letteren. Romancier, dichter, essayist en publicist heeft deze gedisciplineerde harde werker een ontzaglijk oeuvre gepubliceerd, meer dan 120 titels - in zijn *In memoriam* van 29 januari 1972 telde Robert Guiette 200 titels -, voornamelijk romans of fantastische verhalen, «contes fantastiques» over onirische ervaringen en hun betrekking tot gebeurtenissen uit het reële leven, autobiografisch of verwijzend naar hoofdpersonages waarin de lezer zich zou moeten herkennen in tochten en toestanden die gewoonlijk niet worden beschreven.

Hellens' debuut *En ville morte* (1906), dat als ondertitel *Les scories* (Het schuim) draagt en met een kafttekening en elf andere tekeningen van Jules De Bruycker verscheen, is zeker nog geen meesterwerk. Een jonge man wandelt in de straten van Gent, alleen of met zijn gezellin. Met haar op zijn kamer brengt hij «grijze uren van melancholie» door. Hellens heeft oog voor het lugubere en schilderachtige, maar verder is *En ville morte* eerder een werk van spleen dan van magisch realisme. Zijn latere fantastiek is van een heel ander niveau. Het werd in het buitenland in het licht van Maeterlincks visioenen als typisch Belgisch begrepen, een «noordelijke inspiratie». Maeterlincks *fantastisch réalisme* (in Frankrijk *le fantastique réel*) schiep een nieuwe realiteit om zijn visie over het leven uit te drukken en er een gevoelswaarde aan te geven, hetgeen merkkelijk verschilt van Hellens' droomstudie en surrealisme. Toen Jean Ray met zijn magische thrillers op de markt kwam, brandmerkte Parijs zijn inspiratie eveneens als «noordelijke inspiratie». Liggen bij Daisne en Lampo de overgangen tussen «werkelijk» en «mogelijk» in de gedachte van de auteur of de held van het verhaal, in Hellens' fantastiek zijn droom en onderbewustzijn symbolen voor hetgeen in het innerlijk leven gebeurt.

Hellens weigerde deel te nemen aan vieringen, lid te worden van de Academie voor Franse taal en letteren van België, maar had levenslang onder de literatoren een uitgebreide vriendenkring. Toen hem in 1933 in België de driejaarlijkse staatsprijs voor zijn verhalenbundel *Fraîcheur de la mer* werd toegekend, was hij over de vijftig en al een kwarteeuw in het buitenland erkend. In 1963 ontving hij de eremedaille van de stad Gent. Hij is een uitzonderlijke figuur niet alleen wegens de aard en de omvang van zijn werk maar ook door het tijdschrift dat hij in Parijs stichtte, *Le Disque Vert*.

In 1917 te Nice, waar hij de eerste versie van zijn belangrijkste roman *Mélusine ou la robe de saphir* schreef, ontstond bij hem de idee om de pioniers van de toenmalige moderne kunst en de literatuur met wie hij bevriend was - o.a. met Maxim Gorki - in een tijdschrift te promoten en tegelijk de Belgische letteren in het buitenland bekend te maken, idee die na de oorlog in Parijs werd verwezenlijkt door zijn tijdschriften *Signaux de France et de Belgique*, daarna *Le Disque Vert*. Om zijn uniek literaire en cultuurhistorische waarde werd dit laatste tijdschrift integraal heruitgegeven (4). In 1987 werden zijn roman

Mélusine bij Les Eperonniers en zijn autobiografische roman *Le Naïf* bij Labor te Brussel herdrukt (5), het laatste in 1985 ook vertaald als *Kind tussen twee muren* (Uitgeverij Zuid, Brussel-In de Knipscheer, Haarlem, 1988).

De Gentenaar Jean Ray (1887-1964), tijdgenoot van Franz Hellens, kan men bezwaarlijk uitsluitend tot de Franstalige literatuur rekenen omdat hij eveneens in het Nederlands heeft geschreven. Dat deed hij onder de schuilnaam John Flanders, die hij ook gebruikte voor Franse teksten. Officieel heette hij Raymond de Kremer. Als Jean Ray werd hij internationaal bekend door zijn in het Frans geschreven fantastische verhalen en romans, waarvan de bekendste, *Malpertuis* (1943) vertaald werd door Hubert Lampo en verfilmd door Harry Kümmel. In feite schreef Ray griezelverhalen volgens de techniek van de «science fiction». Door toeval of een experiment ontstaat een plooi in de ruimte waardoor twee vijandige werelden - de onze en een fantastische - elkaar komen te raken, zodat «onmogelijke» mens-wezens in onze wereld overstappen en er «onmogelijke» toestanden teweegbrengen. Het grote verschil met de *Symbolisten* en Hellens ligt in het feit dat bij hen de fantastiek op innerlijk leven slaat, op toestanden van dromen die herkenbaar zijn, op reële elementen waarvan de lezer de betekenis wil achterhalen in verband met de werkelijkheid van het bestaan. In de griezelverhalen en fantastiek van Jean Ray moet de lezer eerst en vooral griezelen van het kwaad dat op een «onmogelijke» manier binnendringt. Hij kan - als hij dat wil - in de zo geschapen fictieve wereld stappen en geloven wat daar gebeurt, de tijd van de lectuur. Langer hoeft niet.

Zoals Maeterlinck en Hellens hun poëzie en literair werk even opzij zetten om zich aan essays te wijden, of zoals Van Lerberghe als briefschrijver proza van hoog literair gehalte wist te leveren, zo heeft ook dramaturge, essayiste en schrijfster Suzanne Lilar (1901-1992) een aanzienlijk deel van haar werk in de vorm van literaire essayistiek geleverd. Zij verwierf vermaardheid door de kwaliteit van haar cultuurhistorisch inzicht, haar analyse van bewustzijn en emotie, haar zoektocht naar schoonheid en liefde. In Gent geboren en getogen, waardeerde zij het Vlaams als een eeuwenoude cultuurtaal, de taal van Hadewych, Ruusbroec en Rubens (*Une Enfance gantoise*, Parijs 1976, in vertaling *Een kind te Gent*, Manteau, 1990). Haar eerste toneelstuk, *Le Burlador ou l'Ange du démon* (1945) ging over de liefde, spel, verleiding, dubbel spel. Wat is «echt» gevoel, wie de echte mens? Hoe functioneert levenshonger? Intellectuele nieuwsgierigheid was de eigenlijke drijfveer van haar schrijverschap. Na *Le Burlador* ontcijferde zij de liefde, met alle tegenstrijdigheden, in twee romans, *Le Divertissement portugais* (1960) en *La Confession anonyme* (eerst anoniem, daarna op haar naam in 1980 bij Jacques Antoine, in 1983 bij Gallimard). *La Confession anonyme* werd door André

Delvaux verfilmd onder de naam van de hoofdpersoon Benvenuto. *Le Couple* (1963), in vertaling *Het Paar* (Meulenhof 1976), werd een pleidooi voor duurzame erotiek en voor de sacrale liefde. Het bevat prachtige bladzijden over Rubens. Haar bijdragen inzake feminisme in *Planète*, *L'Androgyne: un mythe confirmé par la biologie* evenals haar polemische boeken *A propos de Sartre et de l'amour* (1967) en *Le Malentendu du deuxième sexe* (1969) raakten met feilloze redenering de zwakheid aan van stellingen bij Sartre en Simone de Beauvoir. Beide boeken werden taboe in Frankrijk.

In *Le Journal de l'analogiste* (1954) is de esthetische ervaring het overheersende thema. Schrijfster analyseerde, langs analogieën om, het mechanisme van de ervaring van schoonheid. Zij betrok er de cultuurgeschiedenis van de westeuropese traditie in. Haar derde thema, transcendentie en mystiek, was al aanwezig in haar tweede toneelstuk, *Tous les chemins mènent au ciel* (1947) en in *Le Journal de l'analogiste*. Het beïnvloedde alle ervaringen die zij tot het einde aan het papier toevertrouwde. Zo scheerde zij hoge toppen in *Une Enfance gantoise*, over de natuur, de liefde van het kind voor de vader, het talent, de emotie, de essentie van momenten die mystiek, liefde en schoonheid in zich verenigen.

Samen met en na Hellens en Lilar waren nog een groot aantal Franstalige Gentenaars actief met Franstalige poëzie en proza.

Le patrimoine secret. Symphonie familiale (1947) van Simone Bergmans is een Gentse familiesaga, in de eerste helft van het boek - de beste helft - een historisch document van uitgesproken liberaal burgerlijk leven. Bergmans heeft ook novellen geschreven, *Le Collier d'Epines* geïllustreerd door Cécile Cauterman (1948) en een paar sentimentele romans, *Faligan*, dat met zijn dijkgraaf zeer sterk aan Marie Gevers herinnert maar beschrijvingen van Gent bevat, en *Moi ce malade* (1941), in journaalvorm.

Jeanne Nowé had een betere pen en zou zeker meer bekendheid hebben verworven had ze even klassiek en helder in het Nederlands haar meeslepende roman *Les Hamelinck. Chronique de Maria* (1965) geschreven. De familiesaga speelt zich af te Gent, voortreffelijk gedocumenteerd, sociaalkritisch en psychologisch met onvergetelijke personages gestoffeerd. Postuum uitgegeven, zijn er naar het einde toe enkele herhalingen, die een betere uitgever zou hebben geweerd. De vroege romans van Jeanne Nowé over verliefdheid, feminisme en de problematiek van de burgerlijke familie bereiken niet hetzelfde niveau. Alleen in *Saint-Christophe en Halatte* (1959), tekent schrijfster met bijna angelsaksische schrijfvaardigheid de karakters, verwachtingen, strijd en andere lotsbestemmingen met een kracht die *Les Hamelinck* aankondigen.

In de familie van de magische thriller moeten de zo goed als onbekende schitterend koele *Histoires d'ailleurs et de nulle part* van Bernard Manier,

schuilnaam van Robert Desprechins, vermeld worden (Editions des Artistes, Bruxelles 1961). Alhoewel Jean Ray hierin het woord vooraf schreef, spelen de verhalen zich niet af te Gent. Robert Desprechins was geen Gentenaar maar leefde en werkte in Gent en heeft vele decennia lang als voorzitter van de Gentse *Winterconcerten* een actieve rol gespeeld. Onder dezelfde pennaam Bernard Manier heeft hij een autobiografische roman *Le jouet mécanique* (Editions de la Paix, Paris 1952) geschreven, een gewild koele, moderne versie van de leerjarenroman.

In verband met Gent is Philippe Kervyn de Volkaersbeke, auteur van de luguber romantische magische thriller *Le songe d'un antiquaire* (1853) rechtstreeks van belang, evenals Pierre Bondue met *Gand de ma jeunesse. Vagabondages* (1990) zijn vroege herinneringen in de Gentse familiekring van Luc Beyer de Ryke, een van de laatste franstalige Gentenaars die te Brussel volledig in het Frans carrière maakten. Hij stelde gedurende achttien jaar het journal voor op RTBf, schreef in de Franstalige Gentse pers en publiceerde enkele politieke schetsen uit zijn journalistieke loopbaan. Roger Kervyn de Marcke ten Driessche (1896-1965), Gentenaar van geboorte, later advocaat te Brussel, wordt heel vaak als Gentse humorist beschouwd met zijn *Fables de Pietje Schramouille* (1923), welke figuur echter een Brusselaar is. De auteur was ook vertaler van Timmermans en Walschap. Met Bernaerts, stelde hij het standaardwerk *Les noms de rues à Bruxelles* (1951) samen en pleitte jarenlang kosteloos voor zijn «kennissen» uit de Marollen.

Literaire essayistiek pleegde jarenlang Gaston Colle, geen geboren Gentenaar maar voor vele generaties studenten aan de RUG een typisch Gentse figuur, de professor op de fiets met het baardje in de wind. Zijn drie uitgaven *Les Eternels*, *Les Sourires de Béatrice* en *Mes Alyscamps* zijn zeer persoonlijke schitterende literaire essayistiek over literatuur, kunst en filosofie.

Sedert enkele jaren schrijft ook Nicole Verschoore romans en novellen in het Frans. *Le Maître du bourg* (Gallimard 1994, 2000²) speelt zich af in Brussel, *Les Parchemins de la tour* (Le Cri, 2004) in Gent, de Vlaamse Ardennen en Brussel.

Van de ontelbare Franstalige Gentse dichters worden Simone Kuhnen de la Coeuillerie, Edmond Boonen, Marie-Jeanne Boelens en Eliane Vandamme het vaakst gelezen.

Nicole VERSCHOORE

NOTEN

(1) Met klasgenoot Maeterlinck samen op een klasfoto, *Van Buysse tot Brusselmans*, p.76. Rodenbach noteert van de ontmoeting op de Kouter alle details in een tekst die postuum werd

uitgegeven in *Evocations*, zie Jean-Pierre Michel in *Le Nouveau Courrier* nr 100. In hetzelfde postuum uitgegeven hoofdstuk maakt Rodenbach een merkwaardige analyse van de eerste verzen van Van Lerberghe.

(2) De ontmoeting wordt beschreven in *Maurice Maeterlinck Homme et vie*. Renaissance du Livre, 1962. Deze en meer bijzonderheden in verband met Grégoire Le Roy en diens invloed op Van Lerberghe's en Maeterlincks begin in de Franse hoofdstad zijn te vinden in: Jean-Pierre Michel, Grégoire Le Roy. Poète, peintre, graveur. In: *Le Nouveau Courrier* nr 100, van 25 april 1996

(3) Postuum verschenen *Lettres à Fernand Séverin* (1924), *Contes hors du temps* (1931) en *Lettres à une jeune fille* (1954).

(4) door Jacques Antoine te Brussel.

(5) Recente herdrukken van Franz Hellens: *Contes et Nouvelles*, Bruxelles, Les Eperonniers, collection Passé-présent 1977; *Mélusine*, Bruxelles, Les Eperonniers, collection Passé-présent 1987; Le Naïf, Bruxelles, Labor 1987, collection Espace-Nord.

BIOGRAFISCHE NOTA VAN DE AUTEUR

Nicole Verschoore: Doctor Germaanse Filologie, specialisatie Duits, RUG 1965. Lesgeefster middelbaar onderwijs, aspirant NFWO, assistente RUG van 1966 tot 1969. In 1965 medewerkster, van 1973 tot 1988 redactrice van *Het Laatste Nieuws*, Brussel. Talrijke bio-bibliografische bijdragen over minder bekende XVIIIe en XIXde eeuwse Vlaamse auteurs en publicaties in Boek en Bibliotheek (uitg. Willemsfonds) en voor *Ex Libris* (BRT). In 1994 hoofdredactrice van *Le Nouveau Courrier*, Gent (tot december 1999), van maart 2000 af columnist van *La Lettre de Flandre* in *La Revue générale*. Sedert februari 2001 novellen en korte stukken in het elektronisch literair tijdschrift www.bon-a-tirer.com. Publicaties: *Le maître du bourg*. Roman. Parijs, Gallimard, maart 1994, 2000² (Prix franco-belge de l'Adelf, Parijs 1995), *Les Parchemins de la tour*, Roman. Brussel, Le Cri, november 2004

I. HET MUSEUM VAN SCHONE KUNSTEN.

DEEL 3. 1919-1940

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE "GAZETTE VAN GENT".

19 januari 1920

De inrichting van de nieuwe zalen in het Museum van Schone Kunsten is voltrokken. Om er het publiek toegang te verlenen dient het aantal opzichters vermeerderd te worden. De commissie van het museum stelt aan de gemeenteraad voor er vier te benoemen.

Dit minimum is vereist, opdat het toezicht doeltreffend zou wezen. In overeenstemming met het voorstel van het schepencollege worden deze plaatsen open verklaard en door de dagbladen wordt een oproep tot de kandidaten gericht.

Volgens de wettelijke bepalingen zal de voorkeur gegeven worden aan de verminkten en slachtoffers van de oorlog.

23 april 1920

Op 1 mei wordt in de nieuwe zalen van het Museum van Schone Kunsten de verzameling van de kunstschilder Scribe ingehuldigd.

5 september 1921

Het Departement van Nationale Verdediging, dienst *Magasins-Officiers-Troupes*, moest de zalen welke het tot nu toe gebruikt had in de onderste verdieping van het Museum van Schone Kunsten ontruimen voor 15 mei. Ingevolge de onderhandelingen tussen de militaire overheid en de stad werd aan de dienst voorgesteld tegen de prijs van 160 frank per maand de eerste verdieping van het *Restaurant des Azalées* in het Feestpaleis te huren. De gemeenteraad zal heden zijn goedkeuring verlenen.

6 juli 1922

Bij brief van 15 april laatstleden heeft het comiteit van het werk *Jeton de Guerre* een waterverfschilderij dat de *Oude Markt van Gent* voorstelt en de laatste zeven etsen van de meester Jules De Bruycker aangekocht voor het Museum van Schone Kunsten.

Het werk *Jeton de Guerre* schenkt ze aan de stad en werd door de commissie van het museum op zeer gunstige wijze onthaald.

23 maart 1923

Gisteren werd in het Museum van Schone Kunsten een schilderij ontvreemd. Het doek is van de Hollandse schilder Nicolaas Muys, geboren in 1740 en stelt een binnenzicht met muziekbenodigdheden voor, verlicht bij middel van een kaars. Op de achtergrond een meisje dat een muziekpapier in de hand houdt en op de tafel de handtekening van de schilder, *N. Muys F. 1783*. Het zou een waarde hebben van ongeveer 200 000 frank.

8 juni 1923

Dank zij de behendigheid van de rechterlijke politie is thans een kerel aangehouden die ongetwijfeld één der daders is van de gepleegde diefte van een schilderij in het Museum van Schone Kunsten.

Een tweetal dagen geleden was een persoon bij de genaamde V., koopman in oudheden, gehuisvest in de Winkelstraat te Gent gekomen en vroeg hem of hij

geen koper kon vinden voor een schilderij van grote waarde. Hij voegde er aan toe dat hem een groot commissieloon zou betaald worden.

De koopman zei dat hij van een koper wist, namelijk een Amerikaan, die zich woensdag zou aanbieden om een overeenkomst te sluiten en de aanbieder zich persoonlijk moest ten dienste stellen.

De heer V. vermoedde iets verdachts en verwittigde de rechterlijke politie. Woensdag werd een valstrik gespannen, waardoor de dief in het net liep. Op het afgesproken uur was een *Amerikaan* aanwezig, een agent van de rechterlijke politie, die de kerel inrekende toen hij met het schilderij aankwam.

22 december 1924

Te Gent is het comiteit samengesteld voor het monument ter nagedachtenis van de beroemde kunstschilder Emiel Claus. De artieste welke gelast is met de uitvoering is mevrouw Yvonne Serruys, die in haar jeugd onder leiding van Claus schilderde. Ze heeft de heer Oscar Van de Voorde als bouwkundige gekozen. Het zal in witte steen worden opgericht in het park, op de plaats die leidt naar de ingang van het Feestpaleis.

Een tombola wordt ingericht en iedere inschrijver aan 100 frank zal kosteloos een biljet ontvangen, dat het comiteit zal toelaten zich de nodige fondsen te verschaffen. Als er overschot is zou het geld gebruikt worden tot aankoop van één der meesterwerken van Claus, om het aan het Museum van Schone Kunsten te schenken.

8 juli 1929

Op 28 juli heeft onder het peristyle van het Museum om 15 uur een vertoning in open lucht plaats door de toneelgroep van de Koninklijke Nederlandse Schouwburg. Men zal er het treurspel in drie bedrijven *Medea* van Ernest Legouvé opvoeren.

28 mei 1930

De fries op de gevel van het Museum van Schone Kunsten valt met grote brokken af. Men mag aan een herstelling denken, vooral nu wegens de *Bloemenfeeërie* in het Feestpaleis vele vreemdelingen de stad en het park zullen bezoeken.

4 juli 1931

Het *Comiteit der Openluchtspelen te Gent* heeft een persvergadering gehouden. De heer Van Overbeke had het op zich genomen de dagbladschrijvers in te lichten over zijn plan om in de Arteveldestad jaarlijks openluchtspelen te geven.

Hij wees op de mooie plekjes die Gent aanbiedt, benadrukte de ideale kaders voor zekere spelen en gaf dan een opsomming van mogelijks te geven vertoningen, waaronder klassieke spelen aan het Museum van Schone Kunsten, zoals *Lucifer* van Vondel, *Antigone* van Sofokles, *Athalie* van Racine en *Medea* van Legouvé.

In groep werd een bezoek aan het park gebracht, waar de heer De Wilde van de beplantingsdienst en de architect Audoor de persleden afwachtten. Het *Comiteit der Openluchtspelen* heeft grootse plannen. Wil het deze doen slagen dan zal het niet bij de pakken mogen gaan zitten.

7 november 1931

Het Gents Museum van Schone Kunsten heeft een tafereel aangekocht van de schilder Albert Servaes. Het is een landschap, breed en krachtig uitgewerkt. Een bloedrode zon beschijnt zwoegende veldarbeiders.

7 april 1938

Ter gelegenheid van de Floraliën zal in het Museum van Schone Kunsten een tentoonstelling geopend zijn van werken van de Gentse schilder Gustaaf Den Duyts.

5 september 1939

Het Museum van Schone Kunsten is niet meer toegankelijk voor het publiek. De verzamelingen kostbare schilderijen en voorwerpen worden in kisten ingepakt en naar droge, bomvrije plaatsen gebracht. De hulppost aan de Hofbouwlaan is in gereedheid.

15 mei 1940

Gent kende maandagavond zijn eerste erge luchtaanval. Bij de zware bombardementen werden de wijk van Gent-Sint-Pieters en het park erg geteisterd. Er is grote schade aan de *Winterveldroom* en het Museum van Schone Kunsten.

11 september 1940

Het Ministerie van Openbare Werken heeft een krediet van 40 miljoen frank ter beschikking gesteld van het Gentse stadsbestuur voor het herstellen van door oorlogsfeiten vernielde kunstwerken en de bestrijding van de werkloosheid. Daartoe behoort 2 250 000 frank voor het zwaar beschadigde Museum van Schone Kunsten.

19 september 1940

Gent heeft op het gebied van openluchtoneel steeds kunnen bogen op prachtige prestaties. Het nieuwe, monumentale openluchttheater in het park heeft op 1 september de kroon op het werk gezet met de eerste uitvoering van Shakespeare's meesterwerk *Driekoningenavond*.

De speelmogelijkheid in het park kan nog vergroot worden. De stoep van het Museum van Schone Kunsten is een andere geschikte plaats, liefst voor het klassiek repertorium met *Eudipos*, *Antigone* en andere, maar vooral *Lucifer* van Vondel.

De zuilengang, het halfroond voor de toeschouwers en de oriëntatie van het complex bieden uitzonderlijke mogelijkheden aan. Na de middag glijdt het zonlicht langs de ganse gevel om naar rechts toe weg te schuiven en bezorgt zo een natuurlijke belichting die in een tragedie allerbest toepassing zal vinden.

Erik DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "De Gentse citadel en het Citadelpark" deel 2 (1908-1940), 320 blz., oktober 2004, uitgave in eigen beheer.

PRINCESSE DE CONDÉ

Onderstaand artikelje van Pierre Kluyskens dateert van 1958.

Na de dood van de Aartshertogin Isabella, de volksgeliefde kleindochter van Keizer Karel, werden onze gewesten opnieuw een provincie, als zovele anderen, van de Spaanse kroon, die, bestuurd en beheerd door gouverneurs, een Ferdinand van Spanje, een Francisco de Mello of een Manuel de Castel-Rodrigo, in de oorlogen van Spanje met Frankrijk en de afgescheurde noordelijke provinciën, werden meegesleept.

Met het Verdrag van Münster, in 1648, en de Intrede van de nieuwe Gouverneur-Generaal Leopold van Oostenrijk, kenden Vlaanderen en Gent gelukkig gedurende een paar jaren rust en betrekkelijke voorspoed, een heropleving van de artistieke en culturele activiteit dank zij het mecenaat van bisschop Triest en de opkomst van een aantal nieuwe nijverheden.

Het was in die jaren, meer bepaaldelijk in 1653, dat Gent het bezoek ontving van Marie-Clémence de Maillé, hertogin de Fronsac, nicht van kardinaal de Richelieu en echtgenote van Louis de Condé.

Condé, aan wie het nageslacht de bijnaam “le Grand Condé” zou geven, was een der grootste veldheren die Frankrijk in zijn nochtans zo wel gevulde militaire geschiedenis heeft geteld. Zijn overwinningen te Rocroi, Alerheim, Duinkerken, Nordlingen staan met gouden letters in de regering van de jonge Lodewijk XIV geschreven, maar nooit is een krijgsman de val zo nabij, als wanneer hij de toppen van eer en roem heeft bereikt.

Condé, de behendigste kapitein uit zijn tijd, had zich nooit met politieke intrigues mogen bemoeien, een terrein waar men slechts verraderlijke wapens hanteert. Hij koos op een bepaald ogenblik partij voor de Fronde tegen zijn koning en Mazarin, doch hij had op een slecht paard gewed, werd verslagen en verbannen.

Strategen en oorlogsbliksems als de Grote Condé zijn echter maar niet zo langs de straat te vinden en lopen dan ook niet lang werkloos rond.

De Spaanse koning wist dat de verslagen generaal op weerwraak aasde en dat hij zelfs niet aarzelen zou, om zich te wreken, in dienst te treden van de vijanden van zijn vaderland. Condé zou dus een gemakkelijke prooi worden.

Wanneer Filips IV dan ook verneemt dat de vrouw van Condé, Bordeaux ontvlucht is om haar echtgenoot in Vlaanderen te vervoegen, rijst onmiddellijk in zijn brein een plan op dat hem zeer nuttig kan worden en bovendien niet veel zal kosten. Hij zal de prinses, in alle Vlaamse steden die zij zal doorkruisen, een schitterend onthaal voorbehouden... op kosten van de plaatselijke overheden, die al het gelag zullen betalen! Al het profijt zal voor hem zijn, want de echtgenote van de verbitterde en vernederde generaal triomfantelijk onthalen is niet enkel een kaakslag voor de Franse koning, maar tevens het beste middel om Condé voor de Spaanse zaak te winnen. Filips had ten andere juist geraden, want kort daarop trad Condé in zijn dienst;

Isabella was in 1600 als een sprookjesprinses te Gent onthaald en gevierd geworden.

Ook voor de prinses van Condé werd een luisterrijke ontvangst voorbereid, werd beroep gedaan op schilders, dichters en kunstenaars, en werd gebruikelijk ceremonieel geëerbiedigd.

Maar daar waar in 1600 alles spontaan geschiedde, stonden de schepenen, in 1653, op post om de kniebuiging te doen en een redevoering af te rammelen; en indien er duizenden mensen langs de straten stonden opgesteld, was het niet om de prinses toe te juichen, maar enkel omdat men te Gent steeds ziekelijk nieuwsgierig is geweest en dat de komst van de prinses van Condé, die geen enkel sympathie verwekte, toch een van die spektakels was die men niet mag missen!

Veel centen zaten er echter niet in de Gentse stadskas (ook een ziekte waarvan men alhier nog steeds niet genezen is) en onze schepenen hadden dan ook dolgraag gewild dat de prinses van Condé een reisweg zou gekozen hebben die niet over Gent leidde.

Zij zonden zelfs een schepen van der Keure, Denijs van Vaernewijck, en de Pensionaris du Laury naar Brugge om de prinses diets te maken dat zij eens de landkaart moest raadplegen en dat de kortste weg van Brugge naar Valenciennes, waar zij haar echtgenoot moest vervoegen, over Kortrijk of Doornik liep, maar in geen geval over Gent.

Het was verloren moeite: Claire-Clémence was al even koppig als haar man en wou absoluut Gent bezoeken, d.w.z. er gedurende een paar dagen verblijven met gans haar gevolg, in casu tweehonderd personen, met pak en zak.

Zo gezegd, zo gedaan!

Na de plechtigheden, stoet en geschenken -zij kreeg twee grote wijnvaten- nam de prinses haar intrek in de Gulden Appel, het beste hotel van Gent, in de Jan Breydelstraat gelegen. De stad had het volledig moeten laten behangen, nieuwe meubels moeten aankopen, enz.

Het gevolg van de prinses kon met moeite in elf andere hotels en herbergen ondergebracht worden.

Twee volle dagen aten en dronken die vrolijke vluchtelingen als zovele Gargantua's... op stadskosten; hoe zij, na dergelijke festijnen en braspartijen nog levend de stad konden verlaten blijft een raadsel, want een voltallig regiment had het nooit op een week kunnen verkrijgen en uitdrinken.

Pas waren zij de stadspoorten uit of het begon klachten te regenen op het hoofd van de arme schepenen.

De baas van de Gulden Appel, die niet ver van het stadhuis woonde, was er de eerste toegekomen om zijn beklag te doen, zeggende dat de Fransen bij hun reisgoed ook heel wat van zijn tafelgerief en andere voorwerpen hadden ingepakt; de meiden en knechten van de andere hotels kwamen eveneens toesnellen, verklarende dat zij voor al wat zij gedaan hadden "maecken van de beddens, cuysschen van de camers, alle dinghen wederom op zijne plaets gesteld" geen cent drinkgeld hadden ontvangen, maar enkel met Franse complimenten waren uitbetaald geworden.

Aan de stad hadden die twee dagen ontvangst een mooi sommetje gekost, dat in onze munt omgezet wat meer dan 3.000.000 F zou vertegenwoordigen.

De Fransen zullen, menen wij, nog lange jaren nagepraat hebben over het Vlaamse luilekkerland!

Pierre KLUYSKENS

JAN BAPTIST BLOMMAERT EN ZIJN MYSTIEK TESTAMENT

INLEIDING

Op woensdagmorgen 18 oktober 1854 kwamen om 9 uur 's morgens een tiental personen samen in de Lange Violettestraat in een huis gelegen op de hoek met de Vijfwindgatenstraat dat toen huisnummer 136 droeg maar nu nr.196 is. (afb. 1)

Het gezelschap bestond behalve uit een vrederechter, uit de notarissen Norbert Eggermont, Alex Spanoghe en Isidoor Claeys, dokter Charles Hulin, advocaat Edmond Willequet, de particulieren Joseph Buysse en Cornelis Strauven, meubelschatter Jean Walger en het echtpaar Judocus De Keyser en Constanca Van Durme, beide dienstbode.

Afb. I. Lange Violettesraat nr. 196. anno 2004. In 1854 was dit het sterfhuis van Jan Baptist Blommaert.

Afb. 2. Bidprentje Jan Baptist Blommaert..
Verzameling Rosa De Vriendt-Mores.

Aan de oorsprong van die samenkomst lag het overlijden op 6 oktober voordien van de 45-jarige vrijgezel Jan Baptist Blommaert. (afb. 2) Die had op 29 september 1847 zijn mystiek testament overhandigd aan notaris Eggermont en enkele dagen voor zijn dood had hij, op 1 oktober 1854, diezelfde notaris in zijn huis in de Lange Violettestraat nr.136 nog een bijvoegsel aan dat bewuste mystiek testament gedictieerd.

Na het lichten van de zegels op het huis door de vrederechter begon de inventarisatie van de inboedel. Notaris Claeys fungeerde als opsteller van de beschrijving en de waarde van de goederen hierbij geholpen door de meubelschatter. Notaris Eggermont was de testamentuitvoerder en had het algemeen toezicht terwijl notaris Spanoghe was aangesteld door de voorzitter van de rechtbank

van eerste aanleg om eventuele afwezige erfgenamen te vertegenwoordigen. Dokter Charles Hulin, door Jan Baptist Blommaert als enige erfgenaam aangeduid, zou zich tijdens de langdurige inventarisatie geregeld laten vervangen door zijn kozijn (en latere schoonzoon) Jules Hulin. Advocaat Willequet vertegenwoordigde Louis Jean Blommaert, de nog levende vader van de overledene die het testament van zijn zoon aanvocht en als erfgenaam ten reserve de helft van de nalatenschap opeiste. Judocus De Keyser en Constancia Van Durme, de dienstboden van de overledene, waren als zegelbewaarders aangesteld en moesten alles aantonen en aanwijzen. Joseph Buysse en Cornelis Strauven waren als getuigen aanwezig.

MYSTIEK OF GEHEIM TESTAMENT

De oorsprong van het woord mystiek gaat terug naar een Grieks woord dat 'de mond sluiten' betekent. Daarvan is ook het woord mysterie afgeleid 'geheimenis'. In de oudheid waren de mysteriën erediensden die alleen toegankelijk waren voor ingewijden. De benaming mystiek testament duidt dus op het geheime, gesloten aspect van dit type testament. Er is pas sprake van een mystiek of geheim testament als de testateur - die het zelf schrijft of laat schrijven- het ondertekent, sluit en zegelt en in tegenwoordigheid van zes (oorspronkelijk zeven) getuigen overhandigd aan een notaris met de mededeling dat het zijn testament is.

Deze verklaring van de erflater wordt vastgelegd in een akte van 'suscriptie' of opschrift neergeschreven door de notaris op een gezegeld papier dat als omslag dient voor het gesloten testament. Deze akte wordt ondertekend door de erflater, de notaris en de zes getuigen die meerderjarig moeten zijn, van het mannelijk geslacht en in het bezit van hun burgerrechten.

De zes getuigen die op 27-9-1847 aanwezig waren in het kantoor van notaris Eggermont in de Mageleinstraat nr.2 bij de overhandiging van het mystiek testament door Jan Baptist Blommaert waren: de particulieren Joseph Buysse en Cornelis Strauven uit de Savaanstraat en de Bennesteeg (later eveneens getuigen bij de inventarisatie van de inboedel), Jan Baptist Nijs een particulier uit de Bagattenstraat, Charles Waedemon een winkelier uit de Plotersgracht, Henri Duyck een kleermaker uit de Druifsteeg (verdwenen straat achter de Vrijdagmarkt) en Antone Erfhelynck een kleermaker uit de Waegenaerstraat (nu Zwarte-zustersstraat). Jan Baptist Blommaert had zijn testament zelf geschreven, gesloten en gezegeld op zeven plaatsen met rode lak met daarin een afdruk van zijn zegelstempel '*dragende de letteren J.B.B.*'

Dit pakket met het mystiek testament, omsloten door de akte van opschrift werd dan in bewaring gehouden door notaris Eggermont.

Volgens zijn overlijdensakte stierf Jan Baptist Blommaert op 6 oktober 1854 om 9 u 30' in de voormiddag en Charles Hulin (die toen zijn dokter was) stuurde

dadelijk een berichtje naar notaris Eggermont : *'Notre ami commun Mons. Jean Blommaert, après une longue agonie viens enfin de succomber. Désirans me conformer au désir qu'il m'a souvent manifesté durant sa maladie, je m'imprime de vous donner connaissance de son décès.'* Om het nieuws te verspreiden en iedere betrokkene te verwittigen beschikte men toen slechts over bodes die –te voet of in het beste geval per koets – de berichten konden overbrengen. Nochtans schoot de hele omslachtige rechterlijke procedure bliksemsnel in gang. De gehele gang van zaken is tot in de kleinste details te volgen in de inventaris van het sterfhuis. Nog dezelfde dag kwam notaris Eggermont, vergezeld van vijf van de zes getuigen die op 29-9-1847 aanwezig waren bij het opmaken van de akte van opschrift, aan bij Alexander Lelièvre de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg. Jan Baptist Nijs, de zesde getuige was ondertussen overleden zodat een uittreksel van zijn overlijdensakte was opgehaald. Norbert Eggermont overhandigde in het bijzijn van de getuigen het pakket met het mystiek testament aan de voorzitter met de vraag alles te beschrijven, te bevestigen en het daarna over te maken in de studie van een door de voorzitter te benoemen notaris. Daarna volgde een strikte, secure procedure waarbij eerst de getuigen hun handtekening op de akte van opschrift moesten erkennen. De zegels werden gecontroleerd, de akte werd beschreven, waarbij het aantal regels werden geteld en de tekst werd genoteerd die werd nagekeken op eventuele schrappingen, tussenvoegingen en doorhalingen. Na het openen werd het eigenlijke testament op dezelfde manier onderzocht waarbij onvolledige regels en open alinea's door middel van *'kronkelende pennetrekken werden vervuld.'* Akte van opschrift en testament werden door de voorzitter recto en verso geparagrafeerd waarna de voorzitter het testament verwees ter studie van

Afb. 3. Visitekaartje van Louis Jean Blommaert - Dufour op geporseleind karton. In de 19de eeuw was het bij de burgerij gebruikelijk dat mannen ook de familienaam van hun vrouw gebruikten. Verzameling Rosa De Vriendt-Mores.

notaris Eggermont. Van dit alles werd verslag opgemaakt dat door allen werd getekend. Naderhand werd alles nog eens geregistreerd en werden er registratierechten op betaald. Momenteel is het mystiek testament al verscheidene decennia volledig in onbruik geraakt en wordt de procedure niet meer toegepast.

HET OUDERLIJK GEZIN VAN JAN BAPTIST BLOMMAERT

Louis Jean Blommaert was bijna 25 jaar en *'particulier'* toen hij op 2 november 1808 huwde met de 27-jarige Marie Joanna Dufour. (afb. 3) Hij was de zoon van Laurent Louis, een winkelier en wijnhandelaar uit de Lange Violettestraat en Anna Catharina Van Meerbeeck. Zijn grootvader Jozef Joannes Blommaert, gehuwd met Isabella Kieckepeost, was brouwer evenals zijn oom Pierre Blommaert terwijl oom François Louis Blommaert notaris was tijdens het ancien régime. Na zijn huwelijk werd Louis Jean eveneens wijnhandelaar. Zijn bruid, Maria Joanna Dufour was de dochter van de steenrijke brouwer Joannes Baptist Dufour uit de Brabantdam geboren tijdens diens tweede huwelijk met Petronilla De Mil. Grootvader Adriaan Dufour was meester kuiper en azijnlegger, haar broer Joannes brouwer en haar broer Amandus zoutzieder. Bruid en bruidegom hadden dus nagenoeg een zelfde sociale achtergrond.

Op 23 augustus 1809 werd om 9 uur 's avonds hun kind Jan Baptist geboren. Hoewel Marie Joanna een vruchtbare vrouw was - nog geen twee maanden na haar huwelijk was ze al zwanger - kwamen geen andere kinderen het gezin vergroten. Jan Baptist bleef enig kind wat voor die tijdperiode een abnormaal gegeven is. Was de bevalling dermate zwaar dat Maria Joanna letsels opliep die een blijvende onvruchtbaarheid voor gevolg had? Eindigden volgende zwangerschappen steevast in miskramen of had de zware bevalling Maria Joanna zo getraumatiseerd dat ze sexuele contacten met haar man zoveel mogelijk vermeed?

Jaren later was de verstandhouding tussen het koppel zeker niet optimaal want op 5 november 1832 werd Jean Louis Cornelis geboren, de natuurlijke zoon van Louis Jean en de 26-jarige Joanna Petronilla Cornelis een *'particuliere'* uit Stekene die beviel in de Korte Meir te Gent. De aangever van de geboorte was vroedmeester en chirurg Augustin Magnin uit de Brabantdam. Zijn ouders en zuster woonden in de Korte Meir en waarschijnlijk is Joanna Petronilla in deze woning bevallen. Ze werd nooit officieel te Gent ingeschreven en is hier dus in relatieve anonimiteit komen bevallen.

Officiële cijfers geven aan dat in deze periode 1 op 5 geboortes te Gent buiten het huwelijk gebeurden. De armoede van de laagste bevolkingsklassen lag hier aan de oorzaak, veel arbeiders konden het zich gewoon niet permitteren om te trouwen en een gezin te onderhouden maar dit cijfer van natuurlijke geboortes ligt te Gent ook zo hoog doordat ongehuwde vrouwen uit kleine gemeenten de roddels en de schande probeerden te ontvluchten door in de anonimiteit van

een grote stad te bevallen. Veel van deze ongewenste kinderen werden te vinden gelegd of uitbesteed bij een pleeggezin door wie het zich kon permitteren. Jean Louis Cornelis werd uitbesteed en opgevoed in het gezin van politie-commissaris Victor Louis Verbeken en Nathalie Demette. Het onderhoudsgeld voor de opvoeding van het kind zal waarschijnlijk door Louis Jean zijn bekostigd. Een kind geboren buiten het huwelijk kon niet worden gewettigd. Slechts na het overlijden van Marie Jeanne Dufour en toen hij 25 jaar was werd Jean Louis officieel geadopteerd door zijn vader en kreeg hij de familienaam Blommaert.

Toen Marie Joanna Dufour op 11 juni 1847 stierf erfde haar man van haar niet minder dan 25 huizen te Gent en ca. 200 ha. gronden verspreid over de provincie. Volgens zijn huwelijkscontract had hij recht op de helft van haar goederen plus een vierde deel in volle eigendom van de wederhelft die aan haar zoon Jan Baptist toekwam. Deze liet niet na tijdens de verdeling van haar nalatenschap aan notaris De Backere die de zaak afhandelde te verklaren: '*.. beweerd den heer Blommaert zoon dat er gedurende huwelijk onderscheidene zyde houdende goederen van d'overledene zijn vervremd geworden waer over door de gemeenzaamheid aen de successie recompentie is verschuldigd*' m.a.w. Jan Baptist voelde zich benadeeld en tekort gedaan door zijn vader. Deze liet zich echter niet overdonderen en verklaarde op zijn beurt '*... zonder deze beweevinge in zijn geheel te willen ontkennen verklaerd dat er van zynen kant ook zyde houdende goederen zijn vervremd en in de gemeenzaemheid gesmolten en waer over aen hem ook door deze laetste recompentie is verschuldigd.*'

Daar ze beiden beseften dat er onvermijdelijk een boel processen uit die betwistingen zouden volgen gingen ze dan maar akkoord met de notariële verdeling. Het illustreert echter dat de verstandhouding tussen Jan Baptist en zijn vader erg verzuurd was.

Marie Joanna Dufour werd bijgezet in een graf te Gentbrugge waar ook haar broers Joannes en Amandus voordien waren bijgezet en ook haar zoon Jan Baptist zou later uitdrukkelijk te kennen geven om daar te worden begraven. Louis Jean was al vanaf 1823 lid van de Gentse vrijmetselaarsloge Le Septentrion en vanaf 1830 verhuurde hij aan deze loge een huis met tuin in de Stoppelstraat waar de loge nu nog altijd gevestigd is. Later kocht de Loge dit huis aan want in de inventaris van de nalatenschap staat nog een open schuldvordering van 3000 fr. ten laste van de Loge i.v.m. de aankoop van dit huis die een intrest van 135 fr. per jaar opbracht.

Ondanks zijn beroep van wijnhandelaar was Louis Jean ook politiek actief. Van 1 januari 1843 tot 31 december 1860 was hij liberaal gemeenteraadslid te Gent. Vanaf 1824 tot aan zijn overlijden in 1864 woonde hij in een huis aan de Brabanddam terwijl zijn vader Laurent Blommaert, als weduwnaar van 1827 en dit tot aan zijn dood in 1840, in het pand ernaast woonde.

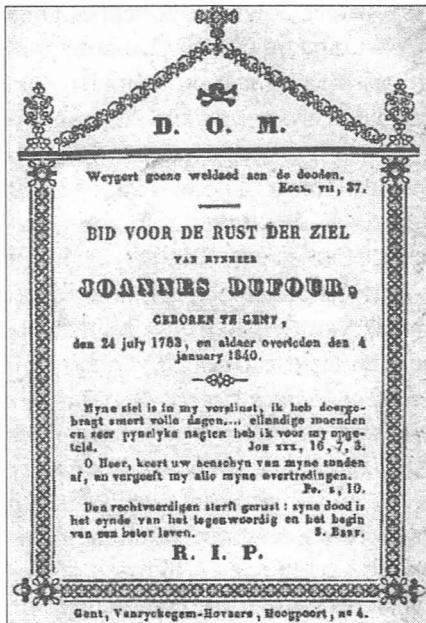
LEVENSLLOOP VAN JAN BAPTIST BLOMMAERT

Over de scholing die Jan Baptist kreeg is niets teruggevonden maar als enige zoon uit een rijk gezin zal hij in ieder geval een verzorgde, degelijke scholing hebben gekregen. Het is weinig waarschijnlijk dat hij ooit zijn vader hielp met diens wijnhandel want in 1830, op amper 21-jarige leeftijd vertrok hij uit het ouderlijk huis en nam hij zijn intrek in een buitengoed met twee gloriëten te Gentbrugge aan de Oude Brusselseweg, dat hij na het overlijden van zijn moeder erfde. Voor deze tijdsperiode is het eerder uitzonderlijk dat kinderen van gegoede burgers al zo vroeg ongehuwd afzonderlijk gingen wonen. Boterde het toen al niet meer tussen Jan Baptist en zijn vader of lieten zijn ouders hem te Gentbrugge wonen omdat hij een eerder zwakke gezondheid had en hij op doktersadvies nood had aan gezonde lucht?

Hoe de jonge man zijn dagen vulde in het toen nog landelijke Gentbrugge is eveneens een raadsel. Vast staat wel dat Jan Baptist kerkmeester was van de kerk van Gentbrugge. Volgens een Latijnse inscriptie op de voet van een nog bestaande, 16de eeuwse verguld zilveren monstrans liet hij die in 1850 restaureren. In de inventaris opgemaakt na zijn overlijden staat er nog een openstaande rekening genoteerd ten bedrage van 2118,21 frank die nog moest betaald worden aan Paternotte, een bekende steenhouwer uit de Visserij te Gent en dit voor het plaatsen van een altaar in de kerk van Gentbrugge.

In 1846 was hij steunend lid van de muziekmajtschappij De Neerschelde die toen officieel werd opgericht te Gentbrugge. Notaris Isidoor Claeys die voorzitter was storte 75 frank in de kas en Jan Baptiste Blommaert deed eenzelfde geste. De andere steunleden gaven slechts 30, 10, 7 of 5 fr. In diezelfde gemeente werd hij vanaf 1845 eveneens politiek actief. Bij de gemeenteraadsverkiezingen werd hij toen voor het eerst verkozen tot schepen waarna hij in 1848 eerste schepen werd wat hij bleef tot aan zijn overlijden. In 1852 richtte een zekere Van Campenhout, een kaarsenfabrikant uit Heusden een verzoek tot het schepencollege tot het oprichten van een fabriek voor stearinekaarsen te Gentbrugge. Een van de zeven personen die hiertegen verzet aantekenden was Jan Baptist Blommaert, andere proteststemmen kwamen o.a. van Isidore Claeys en tuinbouwer Louis Van Houtte die toen voor het eerst raadslid was. Hun voorname argument tegen de oprichting van de fabriek was de mogelijke luchtverontreiniging. Daar men verwachtte dat de hogere overheid de vestiging toch zou toelaten stelde het schepencollege bepaalde voorwaarden waaraan de fabrikant zich zou moeten houden. In 1867 werd de fabriek overgenomen door Adolf Pernot-Minne die ze omvormde tot een nagelfabriek die werk verschaftte aan 60 arbeiders. Het bedrijf breidde gestadig uit en werd in 1892 de N.V. Clouterie et Tréfilerie des Flandres, in de volksmond bekend als de Puntfabriek die in 1993 werd opgedoekt.

Jan Baptist was ook kerkmeester van de St.-Annaparochie te Gent. In de Lange

Afb.4. Bidprentje van Joannes Dufour, oom van Jan Baptist Blommaert. Verzameling Rosa De Vriendt- Mores.

Violettestraat stond - bij de Tweebruggenstraat- een kapel toegewijd aan de H.Catharina die in 1644 werd herbouwd en opgedragen aan St.-Anna. Daar de 17de eeuwse kapel door de grote bevolkingstoename in de 19de eeuw veel te klein was geworden werd geopteerd om een nieuwe, grote kerk te bouwen in de as van de nieuwe, lijnrechte Keizer Karelstraat. Stadsarchitect Louis Roelandt ontwierp een plan voor een Byzantijns-Gotisch geïnspireerd kerkgebouw. Tijdens een grote plechtigheid werd op 1 september 1853 de eerste steen gelegd door koning Leopold I. Een koperen plaat waarin een tekst van Prudens Van Duyse was geëtst werd in een loden omslag verzegeld en ingemetseld. Zowat alle personaliteiten van provincie, stadsbestuur en geestelijkheid - toen in functie en bij het project betrokken- stonden erop vermeld . Victor Hulin (een broer van Charles Hulin) en pastoor van de St.-Annakerk stond natuurlijk vermeld evenals Jan (Baptist) Blommaert als voorzitter van de kerkfabriek. Voor Jan Baptist zal het een gloriédag geweest zijn maar de nieuwe kerk heeft hij nooit gekend daar ze pas in oktober 1862 werd ingewijd. Louis Roelandt had foute berekeningen gemaakt wat hij koppig weigerde onder ogen te zien, waarna hem de opdracht werd ontnomen en zijn opvolger Jacob Van Hoecke met een vereenvoudigde versie de bouw van de kerk tot een goed einde bracht. De twee broers van zijn moeder, brouwer Joannes en zoutzieder Amandus overleden ongehuwd zodat het familiefortuin terug samensmolt en Jan Baptist zijn erfdeel navenant aangroeide.

Joannes overleed op 4 januari 1840 en had bij Joanna Coleta De Schepper twee natuurlijke kinderen, de tweeling Joanna Constantia en Coleta Catharina, geboren op 14 september 1835. Hun moeder was toen 23 jaar en geboortig van Belsele. Ze wordt in de geboorteakte aangeduid als *'particuliere'* een aanduiding dat ze geen beroep uitoefende. Bij hun geboorte woonde ze in de Stoppelstraat in een huis dat eigendom was van Joannes Dufour. Die was toen 52 jaar en een van de getuigen bij de geboorteaangifte van de kinderen. In zijn testament bedacht hij haar en de kinderen met een legaat en een lijfrente. Zo krijgt ze het vruchtgebruik van drie huisjes in de Koperstraat en een aanpalend huis in de Stoppelstraat, evenals het vruchtgebruik van twee partijen zaailand te Gentbrugge en de intrest van een hypotheek ten laste van ene P.J.Claeys. Hij voegt er evenwel als voorwaarde aan toe: *'Indien Joanna Coleta De Schepper naderhand middelen van bestaen in het huwelyck kwam te zoeken eindigt haer vruchtgebruik en wordt dit vereenigd met den eigendom ten behoeve van haerer kinderen. Hetselve sal insgelyks plaets vinden indien na mijn overlijden nog kind of kinderen worden geboren'*. Joannes wou dus eerst en vooral de materiële toekomst van zijn natuurlijke kinderen beveiligen want zij kregen de onroerende goederen in naakte eigendom. Ook de 21-jarige Virginie Pladuyt, de in 1819 geboren natuurlijke dochter van 'wascheresse' Marie Françoise Pladuyt wordt met een bescheiden lijfrente en legaat bedacht wat doet vermoeden dat zij ook een natuurlijk kind van Joannes was. Een tekst op zijn bidprentje: *'O Heer, keert uw aenschyn van myne zonden af, en vergeeft my alle myne overtredingen.'* was voor de goede verstaanders waarschijnlijk meer dan duidelijk. (afb.4) Toch was de familie na zijn overlijden waarschijnlijk gerustgesteld: doordat de kinderen niet gewettigd werden keerde het gros van zijn nalatenschap terug naar de familie.

Amandus Dufour overleed op 13 december 1845 en begunstigde Jan Baptist fors via zijn testament. Hij schonk hem twee huizen in de Lange Violettestraat waaronder zijn woonhuis (nr.136) dat nu het woonhuis van Jan Baptist werd en verder al zijn roerende bezittingen, renten, actiën, *'comptante penningen'*, meubelen enz. Jan Baptist had alleen de verplichting ieder van de twee dienstbodes van zijn oom een jaarlijkse lijfrente van 300 frank te betalen.

Toen zijn moeder anderhalf jaar later- op 11 juni 1847- op haar beurt overleed liet ze hem eveneens een stevige erfenis na. Kort daarna, op 27 september zette hij zich zelf aan het schrijven en pende hij zijn mystiek testament neer dat hij op 29 september in het gezelschap van zes getuigen overmaakte aan notaris Norbert Eggermont.

ZIEKTE, OVERLIJDEN EN UITVAART

Over zijn constitutie en zijn gezondheidsproblemen zijn wat gegevens bekend doordat in het inventarisatieregister van zijn inboedel dat na zijn dood werd

opgemaakt, ook enkele medische voorschriften en een nota van dokter Charles Hulin die tussen de papieren werden gevonden, letterlijk werden gekopieerd : *'Votre faiblesse de constitution peut etre basée sur une difformité de la poitrine, un aplatissement antéro-postérieur de la cavité thoracique'* . Hulin beschrijft hier een zgn. *'schoenmakersborst'* zo genoemd omdat deze afwijking frequent voorkwam bij schoenmakers die schoenen hard tegen de borst drukten om bv. de zolen af te trekken. Deze afwijking is ook dikwijls aangeboren en veroorzaakt zelden klachten maar kan door een slechte werkhouding en zwakke constitutie ademhalings- en hartproblemen veroorzaken.

De medische voorschriften voor pillen en siroop, voorgeschreven door Charles Hulin, bevatten vooral extracten van planten en bomen om allerlei symptomen te behandelen, de meest voorkomende wijze van behandelen in de 19de eeuw. In de recepten kwamen onder meer voor:

Opium - tegen de pijn.

ijzer lactaat -versterkend, tegen bloedarmoede

kamfer - harttonicum

sinaasappelschil - om de bittere smaak van pil of siroop te verzachten

kaneel en muskaat - ter stimulatie van de ademhaling

aftreksel van wilg - bevat salicylzuur, veel toepassingen mogelijk – ter bestrijding van koorts, hoofdpijn, buikloop, reuma.

extracten van dennenschors - talrijke toepassingen, ter bestrijding van verkoudheden, astma, ademhalingsmoeilijkheden.

Uit deze beknopte medische gegevens komt toch naar voren dat Jan Baptist waarschijnlijk een zwakke constitutie bezat en door zijn misvormde borstkast last had met ademhalingsproblemen.

Jan Baptist zal als kerkmeester en schepen veel schrijfwerk hebben verricht en kan daarbij een slechte houding hebben aangenomen. Zijn rijk gevulde bibliotheek die hij naliet en zijn abonnementen op minstens vier kranten tonen ook aan dat hij veel las en studeerde, waardoor hij waarschijnlijk ook te weinig lichaamsbeweging nam. Toch moeten zijn ziekte en dood voor hem nog heel onverwacht zijn gekomen want de rekeningen in de inventaris wijzen er op dat hij korte tijd voordien nog grote werken aan zijn huis in de Lange Violettestraat liet uitvoeren door aannemer Hosten (bouwmeester van o.a. de Jesuïetenkerk in de Savaanstraat).

Een post in deze inventaris leert ook dat hij tijdens zijn ziekte werd opgepast door Broeders van Liefde die ook zorgden voor het 'afleggen' (opbaren) van zijn dood lichaam.

Jan Baptist was overtuigd katholiek en heel godsvruchtig. Niet alleen was hij kerkmeester van twee parochies, hij was ook lid van niet minder dan 10 religieuze broederschappen met name van de HH. Anna, Antonius van Padua, Barbara, Catharina, Antonius (abt), van O.L.-Vrouw, van het H. sacrament, van de H. Rozenkrans , de H. naam van Jezus en het sacrament der berechting.

Een testament is niet alleen een belangrijk document om inzicht te krijgen in het materieel bezit van een overledene, meestal geeft het ook indirect een kijk op de mentaliteit en levensvisie van een overledene, eventuele familievetes en vriendschapsbanden.

Uit het testament van Jan Baptist komt duidelijk naar voren dat hij in onvrede met zijn vader leefde maar zich sterk verbonden voelde met zijn moeder en haar broers. Slechts zijn moeder, haar broers en de familie langs haar kant worden vermeld en begunstigd waarbij vooral opvalt dat hij zijn achterneef (langs moederskant), dokter Charles Hulin als voornaamste erfgenaam aanduidde.

Toen hij in 1847 zijn mystiek testament opstelde ging hij waarschijnlijk uit van de veronderstelling dat hij zijn vader zou overleven. Het bijvoegsel werd echter opgemaakt toen hij zelf al zeer zwaar ziek was maar zijn vader evenwel nog springlevend. Toch kon er geen enkel woordje of klein gebaar af ten gunste van zijn vader. Zo wil hij een begrafenis gelijk aan die van zijn 'lieve' moeder en zijn 'welbeminden' oom Amandus, 'zijn uitstekende weldoener' en wil hij begraven worden in de grafkelder te Gentbrugge waar zijn moeder en haar broers al zijn bijgezet. In dit bijvoegsel stipuleert hij zelfs uitdrukkelijk dat na zijn begrafenis er niemand nog in die grafkelder mag worden bijgezet, een ultiem bewijs van wrok ten opzichte van zijn vader en een uiting van verbondenheid met zijn moeder en haar familie.

Ontstaan in de loop van de 18de eeuw was in de 19de eeuw de angst om levend begraven te worden –niet helemaal ongegrond- sterk aanwezig. Ook Jan Baptist Blommaert hield hier rekening mee. Zo wil hij dat zijn lichaam na zijn overlijden drie volle dagen en volle nachten op zijn bed blijft liggen en twee dagen na zijn overlijden moet het lichaam door twee dokters worden onderzocht om de wezenlijke dood te onderzoeken. In het passief van de inventaris staan nog twee sommen vermeld die moeten uitbetaald worden aan de geneesheren De Rudder uit de Ajuinlei en Blariau uit de Kwaadham, waarschijnlijk deden zij de nodige vaststellingen twee dagen na zijn dood. Notaris Eggermont moest aan de politie toestemming vragen om het lijk zolang ongekiest te laten, in een afrekening van de nalatenschap wordt een som van 8 fr. voor zijn verplaatsing naar de politie in het passief aangetroffen.

De kosten voor de begrafenis die voor het grootste gedeelte door Charles Hulin werden vereffend lopen hoog op. Volgens het testament moest de uitvaartdienst gehouden worden in de kerk van de St-Annaparochie en moest ze gelijk zijn aan die van Amand Dufour '*doch met vijfhonderd pond was*'. De kosten voor die lijkdienst liepen op tot 1779,3 fr. waar nog 236 fr. bijkwam voor de levering van de was. Drie jaar lang moest er dagelijks in die kerk een mis gelezen worden van drie frank voor zijn zielrust en die van zijn moeder, haar broers en de familie Dufour. Verder wou hij begraven worden in een '*spiessche*' (eikenhouten) kist die geplaatst moest worden in een loden kist die gewoonlijk gebruikt werd bij een plaatsing in een grafkelder. Loodgieter Cardon leverde die

loden kist waarvoor hij 105 fr. aanrekende. Aan de pastoor van Gentbrugge werd voor de begrafenis kosten en de dienst aldaar 634,64 fr. uitbetaald. Dan waren er nog een massa bijkomende kleinere kosten: voor de lijkdragers, agenten van politie, aalmoezen voor de armen, voor de bidders voor het aankondigen van de dood en het uitdragen van de rouwkaarten, voor het drukken van bidprentjes en voor de huur van de koetsen.

Een laatste grote post bij die uitvaart waren de kosten voor de broodbedelingen aan de armen. Door een 20-tal bakkers werd er in totaal voor 1072,08 frank broden voor de armen gebakken die uitgedeeld werden tijdens de uitvaartdiensten. Het behoorde eeuwen lang tot de traditie dat de nabestaanden een hoeveelheid graan aankochten om brood te laten bakken en uit te delen aan de armen. Ter vergelijking: bij de begrafenis van F.Lousbergs (+ 1859), een van de allerrijkste Gentenaars, werden 5528 broden gebakken en dit voor een bedrag van 3164,64 fr.

Ginette DESMET en Rosa DE VRIENDT-MORES
(*t vervolgt)

GENTSE MEMORIEDAGEN: 19-20-21 JULI

19 Juli 1578

De Rijke Klaren nemen hun intrek in het Braemsteen dat zij gekocht hadden van Antoon Van der Gracht.

Ze konden er niet lang van genieten want in 1580 werd hun eigendom door de Calvinisten verbeurd verklaard en verkocht.

19 Juli 1730

Dood te Londen op 50-jarige leeftijd van Jean-Baptiste Loeillet.

Deze Gentse clavecinist, fluitist, hoboïst en componist werd geboren in de St-Jacobsparochie op 18 November 1680.

In 1702 ging hij naar Parijs, maar in 1705 vestigde hij zich definitief in Londen.

Daar was hij als clavecinist verbonden aan het "King's Theatre" in Haymarket. Hij stopte er mee in 1710 om les te geven en hij organiseerde ook concerten in zijn huis in Hartstreet.

Hij gaf er zijn meest bekend werk uit: "Suites for Harpsichord", maar componeerde daar buiten nog heel wat sonates voor fluit, hobo, viool, etc.

De Gentse hoboïst en componist Pieter Loeillet was een halfbroer van hem.

19 Juli 1937

Inhuldiging van de "Fontein der geknielde Jongelingen" van G. Minne op het Braunplein. Ook wel meer bekend onder typische Gentse namen.

20 Juli 1468

Blijde Intrede te Gent van Karel de Stoute met zijn 3e vrouw Margareta van York.

20 Juli 1819

Benoeming van Philippe Piers de Raveschoot tot Burgemeester van Gent. Toen Burgemeester Philippe de Lens Gouverneur van Oost-Vlaanderen benoemd werd kwam de plaats van Burgemeester vrij. De Gemeenteraad werd verzocht aan Koning Willem I een lijst met 3 kandidaten voor te dragen. Een van de drie was Piers en de Koning aarzelde geen ogenblik om aan hem de voorkeur te geven.

Piers de Raveschoot werd geboren op 4 Maart 1781 in het huis in de Koningstraat waar later een school kwam die naar hem genoemd werd.

Hij was getrouwd met Nathalie de Ghellinck, dochter van de Heer van Nockere. Het echtpaar bewoonde de mooiste privéwoning van Gent, het Hotel de Nockere op de Poel.

Vroeger was dit het fameus Hof van Wackene waar o.m. Keizer Karel, Filips II en Willem de Zwijger nog gelogeed hadden.

Bij de aanstelling van Piers als Burgemeester werd er gefeest op de Poel. Er was een grote estrade opgetimmerd voor zijn woning waarop de orkesten elkander aflosten.

De bevolking had de straten bevlagd en 's avonds was het kwartier feestelijk verlicht.

Piers was nog maar 5 dagen Burgemeester of hij mocht reeds Koning Willem I verwelkomen bij zijn officieel bezoek aan onze stad. 's Avonds was er de traditionele galavoorstelling in de schouwburg die feeëriek verlicht was met duizenden kaarsen.

De volgende dag vergezelde hij de vorst bij diens bezoek aan hospitalen, musea, nijverheidsinstellingen en kunstenaarsateliers.

Het was onder het burgemeesterschap van Piers dat de basis gelegd werd van de orangistische geest die hier nog lang na de afscheiding zou bloeien. Het ging hier immers goed: Gent had zijn Universiteit gekregen, er was een grote Nijverheidstentoonstelling in het Stadhuis die in het teken gesteld werd van de economische expansie van Gent en die in heel het land veel belangstelling verwekte. Er was serieus sprake van de "Vaart op Terneuzen" en het was dankzij de hardnekkigheid van Piers dat het kanaal een grotere diepte kreeg dan aanvankelijk was voorzien.

En dan kwam er het plan van de Koning om in de Zuidelijke Nederlanden een School voor Kunsten en Ambachten te stichten. Er waren vanzelfsprekend heel wat steden die hun kandidatuur stelden. Piers nam geen afwachtende houding

aan, hij trok naar Den Haag om bij de Koning de kandidatuur van Gent te bepleiten.

Het zou zijn laatste reis worden, want het was dààr dat hij op 6 December 1825 plotseling onwel werd en slechts enkele uren later overleed. Hij was pas 44 jaar oud en werd begraven in Den Haag.

20 Juli 1821

Dood te Parijs van Mgr. de Broglie.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2004 - N° 1 - pp. 28-41

20 Juli 1867

Henri Waelput krijgt de Prijs van Rome voor zijn cantate "Het Woud".

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2004 - N°4 - pp. 259-260.

20 Juli 1881

Geboorte van Leon De Smet.

Hij was de jongste zoon van de decoratieschilder Jules De Smet. Van jongsaf mocht hij, samen met zijn broer Gustave, vader helpen bij het decoratieschilderen, o.a. in verschillende Gentse herbergen. Weinig Gentenaars die destijds naar de foor gingen en een bezoek brachten aan het fameus "Musée d'anatomie Spitzner" zullen geweten hebben dat de buitenpanelen van deze barak geschilderd werden door het trio De Smet.

Leon ging vanzelfsprekend studeren aan de Academie waar hij Jean Delvin als leraar had en waar hij een Eerste Prijs Tekenen wegkaapte.

In 1906 ging hij in Latem wonen, maar het zou verkeerd zijn hem te klasseren als deel uitmakend van wat men een beetje artificieel de "Latemse School" noemt. Zijn vrolijke levenslustige natuur kon zich niet verzoenen met de hoekige sombere stijl van de zogenaamde "Vlaamse Expressionisten". Hij zou vooral bekendheid krijgen als portretschilder, wat niet wil zeggen dat hij minder goed was in andere genres.

Bij het uitbreken van de oorlog in 1914 trekt hij, zoals tal van andere kunstenaars, naar Engeland. Deze joviale bohémien wordt weldra zéér populair in Londen waar hij zonder moeite opgenomen wordt in de kunstenaarskringen aldaar.

Het feit dat hij prachtige portretten maakt van gekende figuren zoals Bernard Shaw, Joseph Conrad, John Galsworthy maakt van hem een van de meest gezochte portretschilders. Figuren uit de Londense High Society zoals Baron French, Norman Douglas, Edward Philipot laten zich maar al te graag portretteren door onze Gentse Leon De Smet.

Na het beëindigen van de oorlog komt hij terug naar België en gaat in Brussel wonen.

Kunt ge u dat voorstellen: iemand die in de Leiestreek gewoond heeft en amoreus is van de natuur die in Brussel gaat wonen?

Dat blijft natuurlijk niet duren en in 1926 vestigt hij zich definitief in Deurle. Waar hij ook woont, de klanten komen hem wel opzoeken. Hij schildert portretten van August Vermeyleylen, Stijn Streuvels, Herman Teirlinck, Koningin Fabiola. Ook potloodtekeningen van Lode Baekelmans, Cyriel Buysse, Maurits Sabbe, Kamiel Huysmans.

In 1965, op 84-jarige leeftijd, schildert hij nog een portret van Baron Emile-Jean Braun, waaruit blijkt dat hij nog niets van zijn kunde ingeboet heeft.

Merkwaardig is misschien wel dat in de kringen van de zogenaamde “kunstcritici” vaak veel minder aandacht besteed wordt aan Leon De Smet dan aan andere kunstenaars die op verre na niet zo begaafd waren als hij.

Hij stierf te Deurle op 9 September 1966.

20 Juli 1902

Plotselinge dood van kunstschilder Gustave Vanaise in zijn atelier in de rue Moris in Brussel.

Hij werd geboren op 24 oktober 1854 als zoon van een bakker-pâtissier.

Overdreven veel geluk heeft deze knappe schilder niet gekend. Het begon al toen hij nog klein was en een vrouw die op hem moest passen hem liet vallen. Gevolg: een blijvende afwijking van de ruggegraat die er voor zou zorgen dat hij klein en mismaakt bleef.

Lang moest hij niet naar school gaan in de Onderstraat, het gezin was niet rijk, de moeder stierf jong en de vader moest dubbel hard werken. Bij gevolg is Gustave een welgekomen hulp in de bakkerij.

Vader Vanaise moet wel hard werken maar dat belet hem niet op te merken dat zijn zoon de manie bezit overal tekeningetjes te maken die toch iets meer voorstellen dan enkel maar wat krabbels. Hij is zo verstandig hem naar de Academie te sturen.

Gustave studeert er onder Theodoor Canneel en behaalt er de Eerste Prijs Antiek Model.

Hij krijgt een beurs en gaat naar Parijs waar hij in dezelfde atelier belandt als Jef Lambeaux. Deze laatste gaat zich installeren in Brussel en kan er Vanaise van overtuigen met hem mee te gaan. Maar Lambeaux krijgt zo veel bestellingen dat het atelier weldra te klein wordt en er geen plaats overblijft voor Vanaise. Die keert tijdelijk terug naar Gent waar hij eindelijk succes kent en goed zijn brood verdient.

Hij laat dan een immens atelier bouwen in Brussel. Het is misschien omdat hij

Gustave Vanaise. Zelfportret.

zelf zo klein was dat hij heel zijn leven geobsedeerd werd door het grote. Zeven jaar nadat hij gedroomd heeft van een groot doek, begint hij er aan: Jacob Van Artevelde.

Wij zegden een groot doek, oordeel zelf: 8,5 m. breed en 5 m. hoog.

Op het doek komt een koe voor, hij heeft dus een model nodig. Hij koopt een koe en installeert ze in zijn atelier. Er komen ook paarden op voor, maar aangezien hij zijn atelier toch niet volledig kon herscheppen in een stal, zijn het de trekpaarden van de vuilniskar van St-Gillis die als model zullen dienen. Ook voor de personages dienen figuren uit die tijd voor model, iets waar ze niet weinig fier op zijn.

Hij exposeert dit doek op het Salon in de Gentse Casino in 1892. Groot succes, unanieme lobbetuigingen, iedereen vindt dat een dergelijk meesterwerk in Gent moet blijven. Dat is trouwens ook de wens van Vanaise. Hij hoopt er 50.000 fr. voor te krijgen, maar wanneer de Stad met hem contact neemt durft hij er niet meer dan 35.000 fr. voor vragen. Te duur, zegt de Stad. Een harde slag voor Vanaise. Het salon wordt afgesloten en Vanaise wordt verzocht op te hoepelen met zijn schilderij van 5 m. op 8,5 m. Met zijn rug tegen de muur stelt hij aan de Stad voor het te verkopen voor 16.000 fr. Geen interesse. De zaak verwekt opschudding en het Hof komt tussen bij de Minister van Schone Kunsten. Eindelijk laat de Stad weten dat ze bereid is het doek aan te kopen voor 12.000 fr. aangezien de Staat zal tussenkomen voor 6.000 fr.

En zo gebeurde het dat het reusachtig doek Jacob Van Artevelde toch in Gent bleef, waar het netjes opgerold in de reserve ligt zodat niemand het kan zien.

20 Juli 1903

Inhuldiging in het Oud Begijnhof van het gedenkteken aan Georges Rodenbach.

20 Juli 1913

Uitgang van de historische stoet ter gelegenheid van het 300-jarig bestaan van de St-Michielsgilde. Deze stoet ging ook nog uit op 27 Juli en 9 Augustus. Armand Heins was de zeer actieve medewerker bij het ontwerpen van de wagens, de kostuums, etc.

21 Juli 1623

De Stad koopt het Geeraard Duivelsteen.

21 Juli 1625

Bij een akte van dien datum krijgt het Geeraard Duivelsteen een dubbele bestemming: Kulderschool en Tuchthuis.

Justus Billet vertelt ons wat de rol was van de tuchthuizen: “Om de jonghe wulpsche bedelaers te temmen ende te leeren wercken, neffens een deugdelick leven, alsmede de vremde bedelaers ende vagebonden, ‘t sij mans ofte vrouwen, door schrick ende vrees de stadt te doen schauwen”.

21 Juli 1671

Dood van Anne de Laval.

Zij vocht in het Frans leger tot op de dag dat men ontdekte dat zij een vrouw was.

Ze werd begraven in de Bijloke.

21 Juli 1773

Bulle van Paus Clemens XIV waarbij de Jezuïtenorde afgeschaft wordt.

Bij ons werden hun bezittingen afgestaan aan de Oostenrijkers.

21 Juli 1776

Dood van Broeder Larius.

De ware naam van deze Pater Augustijn was Hilarius Van Grootenhuyse.

Na de verbouwingswerken aan de Augustijnenkerk werd in 1752 besloten het vernieuwde gebouw te versieren. Dit werkje werd toevertrouwd aan Broeder Larius die ook nog beeldhouwer en schrijnwerker was. Hij zette zich aan het werk en maakte er iets goed van: nieuwe biechtstoelen, orgelkast, hoogaltaar, zijaltaren, enz.

Al dit werk ging op in de vlammen bij de brand van 1838.

21 Juli 1809

Geboorte van Ferdinand Snellaert.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2004 - N° 2 - pp. 116-117.

21 Juli 1836

Duel tussen Hippoliet Metdepenningen en advocaat De Paepe.

Aan de basis lagen insinuaties die geuit werden gedurende de verkiezingscampagne die voorafging aan de eerste Belgische gemeenteraadsverkiezingen.

In de klerikale "Journal des Flandres" had de hoofdredacteur De Paepe het over Metdepenningen als "Avec les écus" en stelde zich vragen over de oorsprong van het geld waarover de Orangisten beschikten.

Dat nam Metdepenningen niet en hij daagde De Paepe uit tot een duel.

Voor het verder verloop laten wij nu even Pierre Kluyskens aan het woord: "Het duel De Paepe-Metdepenningen" vond plaats op België's nationale feestdag.

De Paepe geloofde in de hemel maar had geen haast om er te geraken. Metdepenningen geloofde noch in God noch in zijn gebod, maar bleef ook het liefst op aarde floreren zodat men aan dat tweegevecht dat gans de stad in rep en roer zette, toch ergens een mouw moest passen en men de supporters moest doen geloven dat het ernstig was, zoals men dat vandaag een lichtgelovig publiek nog wijsmaakt voor een catchgevecht.

De getuigen hadden alles zorgvuldig geregeld: dag en uur, soort wapen, de plaats, en zij hadden het tweegevecht gepland vlak bij "Het Motje", het stemmige buitenrestaurant bij de Brugse Poort waar men de lekkere vis kon smullen.

Deze plaats zal wel niet toevallig zijn gekozen geworden.

Metdepenningen en De Paepe konden aardig de pen hanteren, van een pistool wisten zij niets af, niet eens hoe men zo'n tuig moet laden. Zij losten dan ook een schot dat ergens in de wolken verzeilde en... alles bleef zoals het was, d.w.z. dat zij op hun politiek standpunt bleven, maar dat de getuigen een soort bestand ondertekenden waar zij, lekker tafelend in "Het Motje", de belediging met liters wijn en bier uitwisten.

Van dat tweegevecht onthielden de fanatieke fans enkel dat hun idool als bij wonder aan de dood was ontsnapt en de strijd mocht voortzetten.

21 Juli 1851

Inhuldiging van het nieuw lokaal van "L' Union" op de Kouter.

Zie ook "Ghendtsche Tydinghen" - 2002 - N° 6 - p. 361.

21 Juli 1860

Om 0.00 uur: afschaffing van het octrooi aan de Stadspoorten.

21 Juli 1953

Dood van Pol Anri. Hij werd geboren in Gent op 20 April 1865.

Onderwijzer en Hoofdonderwijzer aan de Stadsscholen.

Leraar aan de Toneelschool van Gent. Onderwees er zielkunde, karakterontleding, techniek van het drama en dramatische letterkunde. Schreef zelf verschillende toneelstukken. Was ook redacteur bij "Het Laatste Nieuws".

Werd Directeur van de Kulderscholen in 1901. Nam er ontslag wegens gezondheidsredenen in 1921.

Hugo COLLUMBIEN

GENTSE "GAZETTENPRAAT" VAN WELEER.

VIJFSTERRENJOURNALISTIEK "A LA CARTE"... (I)

"De publieke opinie laat zich door de pers leiden omdat haar polemieken de stoffelijke welvaart van onze medeburgers, de bevordering van de menselijke bedrijvigheid en de handhaving van de sociale solidariteit als einddoelen hebben.." (Gazette van Gent; 17 mei 1907)

Tot zover een paragraaf uit de redevoering van de heer Cooremans, één der voorzitters van de toekomstige *Wereldtentoonstelling*, uitgesproken tijdens het persdiner in de grote zaal van de *Handels- en Nijverheidskring*, als dankbetuiging voor al hetgeen de journalisten reeds gedaan hadden voor de verwezenlijking van het grootse plan.

Sommige van die polemieken en de rol van de pers in de vorming van de publieke opinie leidden tot waarachtige pareltjes. Uit die *fine-fleur* volgt hier een eerste aanbod...

15 december 1850 (* 1)

In de Kamer van Volksvertegenwoordigers laakte de heer Osy de vermaakreizen van de ijzeren weg, een uitvinding der Fransen, die er wonderen over verteld hebben. Zij hebben uitgekraamd dat het een uitmuntende gedachte was, maar hij vindt ze verfoeilijk (*gelach*).

De redenaar deed opmerken dat men mag lachen, maar dat het voor hem een uitgemaakte zaak is dat de goede zeden er onder lijden. De vaders en moeders

klagen over het lokaas dat hun kinderen wordt toegeworpen. Hij weet uit ondervinding dat de vaders hun werk laten staan om goedkoop te kunnen reizen, de kinderen doen hun ouders geld af en de vrouwen klagen over de afwezigheid van hun mannen.

's Zondags worden de vermakers belet naar de kerk te gaan en in de rijtuigen zit men opeen geperst, hetgeen niet prijsbaar is voor de zeden. Te Oostende namen vrouw- en mansvolk allen ondereen zeebaden en eindelijk komt men 's avonds laat en met een ledige beurs thuis. Godsdienst en zeden moeten vooraf in het oog gehouden worden (*schaterlach*).

De heer Boucherie beschouwde de pleziertreinen eveneens als onzedig. De lachers zouden beter eerst in de *Berg van Barmhartigheid* en het *Bureel van Weldadigheid* gaan aanschouwen wat die treinen hebben voortgebracht. Hij kent een knecht die met een pleziertrein naar Parijs vertrokken is, daar zijn spaargeld van vijf jaren heeft verteerd en zo arm als Job en zonder dienst terug thuis is gekomen.

De heer van Hoorebeke, minister van openbare werken, verdedigde de speeltreinen. Die moesten genoeg reizigers hebben om de onkosten te dekken.

Van 4 augustus tot 26 september heeft men 16 dergelijke treinen ingelegd. Gedurende die tijd is er niet meer goed verpand geworden dan tijdens de corresponderende tijdstippen in 1848 en 1849.

Bovendien is het klaar dat, indien men zich wil plaatsens op het standpunt der strengste zedelijkheid, men ook de nachttreinen zou moeten afschaffen (*gelach*).

18 juni 1865 (* 2)

In de omgeving van de statie werden gedurende verscheidene nachten dieftens gepleegd van voorwerpen die behoren tot de ijzeren weg.

Om het toezicht te vergemakkelijken en de dieven af te schrikken werden op het terrein twee lantaarns geplaatst nabij de ingangen en een oude waker-vrijwilliger, die er na zijn dagdienst op post ging.

Door vermoeidheid in slaap gedommeld stelde hij de volgende morgen vast dat de twee lantaarns waren ontvreemd...

26 mei 1872 (* 3)

Bijna iedere namiddag lopen er vooraleer de avond valt jongelingen met balpijpen in de hof van de citadel. Gisteren schoten zij er naar een nachtegaal, die onbewust van het gevaar dat hem bedreigde lustig en luid zijn schoon lied zong. De politie zou langs die kant een waakzaam oog dienen te houden.

Met de avond vermaken de straatjongens zich in de omgeving van de Kortrijksepoort ook met het losmaken der wagons van de Amerikaanse spoorweg, bestemd om de aarde te vervoeren naar de schijfschieting of lichten de

zware, ijzeren wielen op die aldaar liggen, om ze op de riggels van de spoorbaan te laten lopen. Eergisteren werd een jongen bij zulk gevaarlijk spel nogal erg bezeerd.

14 januari 1873 (* 4)

Het is onverdraaglijk dat er in de statie van Gent geen woord Vlaams is te ontdekken. Men vindt er “*voyageurs*”, “*bagages*”, “*marchandises*”, “*télégraphe*”, “*1ère et 2ème classe*”, “*pour dames*”, “*pour hommes*”, enz.

Waar de trein moet vertragen staat “*ralentissement*” en de machinist kent geen woord Frans! Waarom hangt men daar geen gerookte hesp? Dan zou hij beter verstaan dat hij vertragen moet wil hij er de reuk van genieten!

Loop verder langs het statiedomein en ge zult nog andere berichten aantreffen, zoals “*défense de circuler*”, “*siffler 2 fois*”, enz.

Met al die zwijnerijen zou men werkelijk moeten lachen, was het niet dat er door misverstanden welke vaak te wijten waren aan een onvoldoende kennis van de Vlaamse taal, reeds mensenlevens te betreuren zijn gevallen.

Dat men eens uitsluitend Vlaamse berichten in het Walenland plaatst. Zouden die mannen daarmee vrede nemen? Zeker niet, en zij zouden wel doen!

31 augustus 1884 (* 5)

Op de Graaf van Vlaanderenplaats wordt op een zekere diepte de straat overwelfd die naar de *Nonnenbosch* loopt, om op geheel de plaats van die schone huizen te hebben zoals er al vele jaren rechtover de oude uitgang van de statie staan.

Deze overwelfing vormt drie poorten, maar wat zijn zij nauw! Als er langs daar een karavaan met bedevaarders naar Lourdes zal trekken en er zou één van die ongelukkige priesters bij zijn die een dikke buik krijgen van het vasten, dan zal hij langs de Statiestraat rond moeten.

De poorten zijn precies goed voor *velocipèden*. Wij hebben reeds een donkere poort in de stad, daar komt nu de *velocipèdepoort* bij. Dat vindt men nog nergens in het land. Proficiat voor Gent!

25 maart 1885 (* 6)

Het gerucht loopt dat het gouvernement voornemens zou zijn de normaalschool voor onderwijzers aan de Hofbouwlaan in een kazerne te veranderen. Oprecht gesproken, het gebouw schijnt ons beter geschikt te zijn tot kazerne dan tot normaalschool.

Een nieuwe kazerne moet de oude, ongezonde, verzakkende kazerne van de citadel vervangen. Indien het gouvernement er voordeel bij vindt om in plaats

van een nieuwe kazerne te bouwen dit schoolgebouw daartoe te bestemmen en een nieuwe, praktische school op te richten, zou men dat volkomen goedkeuren.

Er zijn misschien honderd leerlingen in die school, in evenredigheid dus zeven vensters per leerling, kamers en zalen zonder einde en kelders welke groot en talrijk genoeg zijn om er de wijn in te leggen van al de wijnkooplieden van de stad. Het zonderlingste van al is dat de leerlingen er geen speelzaal hebben. Dit schoolgebouw is een oprechte *kemel* geweest en de bouwtrant zondigt tegen alle schoonheidsregels. Met het geld dat dit ondoelmatig gebouw heeft gekost kon men drie scholen van die aard hebben opgericht!

5 april 1889 (* 7)

De grote menagerie *Wombwell* op het parkplein achter de kazerne van de Kattenberg wordt veel bezocht en dat is geen wonder. Het is de rijkste rondreizende diergaarde die er bestaat, met de schoonste verzameling wilde beesten.

Gisteren trokken de olifanten langs de foor op het Sint-Pietersplein, toen de logge dieren eensklaps schrokken door het geschuifel van een paardenmolen en wegvluchtten. Gelukkig hebben de oppassers de meeste onmiddellijk kunnen inhalen en verder in bedwang kunnen houden.

Enkele waren tot in het park van de citadel geraakt. Daar werd een ware klopjacht gehouden om de dikhuiden te vangen...

21 januari 1892 (* 8)

Maandag was er gedurige aanbidding in de kerk van Sint-Pieters-Aalst. 's Avonds had het lof plaats, gevolgd door het sermoen van een vreemde geestelijke.

Midden de onderrichting kwam een doop binnen. De vader en degenen die hem vergezelden schenen min of meer bij drank en waren misnoegd omdat zij moesten wachten tot na het sermoen alvorens het kind kon gedoopt worden.

De heer onderpastoor, door een kerkbediende verwittigd, legde dat de vader voor ogen. Deze werd eensklaps woedend. Hij greep de priester bij de keel en gaf hem kaakslagen. De andere personen die hem vergezelden zagen dat de geestelijke zich verweerde, sprongen bij en mishandelden insgelijks de onderpastoor.

Onnodig te zeggen dat er seffens een grote opschudding heerste in de kerk. De gelovigen vluchtten verschrikt weg, terwijl anderen partij trokken voor de geestelijke. Eindelijk kon men de twisters buiten krijgen, die daar nog voortdeden met degenen die er tussen gekomen waren. De politie heeft proces-verbaal opgemaakt.

Het sermoen dat door dit baldadig toneel onderbroken werd is niet meer verder-

gezet kunnen worden. Later zijn dezelfde personen teruggekeerd, doch dan was hun opgewondenheid veranderd in volledige kalmte en onderwerping, zodat het kind zonder storing werd gedoopt.

11 maart 1897 (* 9)

In de zitting van de stedelijke raad werd de herstelling van de toelage aan de paardenkoersenmaatschappij ter sprake gebracht. Er ontstond een verwarde discussie over de wijze van stemming. De heren Thibbaut en Eylenbosch verlangden niet tegen te stemmen en wilden dat zij aanzien werden als afwezig. Acht leden vroegen tegelijk het woord en legden op hun manier de gemeentewet uit. Verscheidene uitroepen kruisten zich: “*Steekt u onder de tafel!*” ... “*Gaat heen!*”

Na een gekrakeel van tien minuten verlieten de heren Thibbaut en Eylenbosch uiteindelijk de zitting en werd er tot de stemming overgegaan.

Heel de radico-socialistische groep en de heren De Baets en Hallet stemden tegen de herinvoering. De heer Casier onthield zich. De toelage werd met 18 stemmen tegen 16 en 1 onthouding hersteld.

7 januari 1902 (* 10)

Gisteren wachtte om 8 uur in de morgen op de Citadellaan een meisje op een jongeling. Toen hij aankwam gaf zij hem een pak brieven en terzelfdertijd deed zij alsof zij een flesje dat zij in de hand had wilde leeg drinken. Toen de jongeling het haar trachtte te beletten kreeg zij een zenuwtoeval.

Later werd vastgesteld dat het flesje slechts water bevatte. De beide jonge lie-den hebben daarna innig verenigd nog lang tezamen in het park gewandeld...

20 november 1912 (* 11)

De nieuwe statie Gent-Sint-Pieters is gisteren om 4 uur in de morgen zonder enig ceremonieel in dienst gesteld door de aankomst van de internationale trein uit Oostende naar Keulen en Baden.

Als wij zeggen dat de beampten van de statie, van de hoogste rang tot de laagste, bij de aankomst van de trein *recht* stonden, dan komt dat kortweg door het ontbreken van de nieuwe meubelen voor de verschillende diensten die er overgebracht zijn. Men zal er zich voorlopig moeten behelpen met oude kasten en dergelijke uit de voorlopige statie die weldra moet verdwijnen. Ze is dus geopend, maar ver van volkomen gereed.

Van de zeven voorziene winketten zijn er voor het ogenblik maar drie geopend: één voor de spoorwegkaarten en ticketten, één voor de telegrammen en brieven met spoedbestelling en één voor het reisgoed.

Als enige meubilering staan een paar kastjes voor de kaarten en een tafeltje met

een telegraaf toestel. De inrichting van het postbureau is niet gereed gekomen en de postdienst is nog niet in de station ondergebracht.

We zagen twee werklieden die boven in de toren die het stationgebouw bekroont aan de arbeid waren. Zou het onmisbare uurwerk er nu toch komen? Het is te hopen dat men niet zo lang zal wachten om er dit toestel in te plaatsen als in de toren van de middenpost op de Korenmarkt. Daar werd een wijzerplaat aangebracht, maar men kijkt er zeer lang uit naar de komst van het uurwerk...

30 april 1913 (* 12)

Gisteren zijn we getuige geweest van een toneeltje dat al de reizigers walg inboezemde. Aan de Sint-Pietersstation drongen twee kerels met geweld langs achter op de tram van lijn 7 en omdat een juffrouw hun de bemerking maakte dat het vol was, werd zij gedurende gans de tocht op de gemeenste wijze uitgescholden.

Daarbij was het duidelijk zichtbaar dat de twee kerels vechtensgereed waren tegen allen die er zouden durven tussenkomen. Met de bemerkingen van de ontvanger hielden ze gewoon de zot. Kort en goed en zonder te discussieren zouden zulke lomperikken van de rijtuigen moeten worden gezet!

22 juni 1913 (* 13)

Tijdens het ophefmakend gala-kunstfeest in de grote zaal van het Feestpaleis had men de gelegenheid beroemde Franse artiesten toe te juichen, zoals onze gewezen stadsgenoot, de heer Noté van de *Opéra de Paris*, Journit, Dubois en Carbelly, ook mevrouw Delma van de *Opéra Comique de Paris* en mevrouw Sylvain van de *Comédie Française*. Met zulk een programma was het niet te verwonderen dat het kunstconcert zeer veel volk had uitgelokt.

Een jammerlijk feit dreigde op zeker ogenblik het concert te verstoren. Een groep *Flaminganten* kwam namelijk naast de zaal *De Vlaamsche Leeuw* en *De Leeuwen dansen* zingen, zo luid, dat het tot in de feestzaal doordrong en de artiesten die aan de beurt waren van hun stuk bracht. Uiteindelijk dreven de aanwezige toezichters de betogers uiteen.

In een plakbrief hebben de *Flaminganten*, waarvan enkelen onder hen slagen opliepen, doen opmerken dat zij hebben gehandeld als teken van protestatie omdat het *Algemeen Bestuur van de Wereldtentoonstelling* de uitvoering van het Vlaams oratorium *De Schelde* van Peter Benoit had tegengewerkt.

Uren tevoren, bij het bezoek van Z. M. koning Albert aan de stad, had op de Korenmarkt reeds een betoging van de *Vlaamse Kringen* plaats gehad. Strooi-briefjes werden in de rijtuigen geworpen met de volgende inhoud:

“Wij, Vlaamse bevolking, worden behandeld als vreemdelingen in ons eigen land. Als dit zo voortduren zal, waren wij beter nooit van Nederland geschei-

den geworden, want dan hadden wij reeds lang een Vlaamse hogeschool en zouden wij als gelijken behandeld zijn geweest.

De koning zal van het bestuur van zijn land eisen dat alle Belgen op dezelfde voet worden behandeld.”

29 juni 1913 (* 14)

Het tramhuisje aan de Kortrijksepoort werd afgebroken en een arduinen en glazen *schildwachthuisje* van 2 meter op 1 werd langsheen de aardeweg op het voetpad geplaatst. Het zicht op de fontein *Leie en Schelde* is niet meer belemmerd maar de personen die op de tram wachten mogen blootgesteld aan wind en regen in de modder staan trappelen.

Wie wil rijden moet maar niet te vroeg komen en zijn schreden zodanig regelen, dat hij juist ter plaatse is bij de aankomst van de tram, geen minuut vroeger of hij wordt nat, geen minuut later of hij mist zijn rijtuig en dan is het dubbel miserie.

De wachtende reizigers mogen toch wel tegen de guurheden van het weder beschut zijn, tenware ze enkel dienen als gazettenhuisjes. In dat geval is het niet onbelangrijk te onderzoeken wie het meest profijt opbrengt aan de tramcompagnie: de mensen die de tram afwachten om verder te rijden of degenen die de gazetten verkopen, de tram niet gebruiken en te voet verder trekken!

21 juli 1913 (* 15)

Zaterdagavond kwam na een bezoekje aan het *Plein der Aantrekkelijkheden* in het park een twistend echtpaar langs de Citadellaan. De vrouw beweerde dat de man zijn minnares wilde vervoegen.

De echtgenoot barstte eensklaps in woede uit, greep zijn vrouw vast, duwde haar bijna de keel toe en slingerde haar daarna in het tuintje aan het gedenkteken de Kerchove, terwijl hij in volle vaart wegsnelde en verdween na op een rijdende tram te springen. Gelukkig werd de vrouw tijdens dit *echtelijk toneeltje* niet erg gewond!

18 augustus 1930 (* 16)

Zondag geschiedde de aankomst van de koers Parijs - Gent in de *Velodroom* van het Feestpaleis. Dit sportief hoogstandje had een grote volksmenigte rond het park doen toestromen.

Men had een gang tot in de piste aangebracht doch op zulk een onbehendige wijze, dat op weinig uitzonderingen na al de renners gevallen zijn.

De meesten werden gekwetst aan armen en benen, hetgeen bij het publiek grote misnoegdheid en verontwaardiging verwekte tegenover de inrichters van de koers.

Door de politie werd een onderzoek ingesteld en het zou gebleken zijn dat het ongeluk te wijten is aan de slechte toestand van de inrit aan de *Velodroom*. Na de ramp in februari laatstleden met de tribune wordt het in elk geval tijd dat de renbaan in orde wordt gesteld!

28 maart 1932 (* 17)

Zou de pastoor, koster of klokkenluider van de nieuwe kerk in de Smisstraat het waarlijk niet kunnen gedaan krijgen zijn klokken wat minder te doen luiden? Het gaat waarachtig een beetje over zijn hout en daar het schijnt dat de klokken elektrisch werken moet het een schoon centje kosten!

Wat er ook van zij, de gelovige bureu zowel als de anderen zijn er oprecht zenuwachtig van geworden en sommigen spreken zelfs van te verhuizen. Het gelui stemt daarbij nog droef, want het is meestal voor doden dat men luidt.

Dit vangt 's morgens vroeg rond 5 1/2 uur aan en duurt in de week tot 8 uur, met tussenpozen van een kwartier. Het gelui werkt dodend op zieke mensen, die er zich reeds half op het kerkhof door voelen. Men zou dat gelui wel met de helft kunnen verminderen en een klok kunnen in dienst stellen welke niet zoveel lawaai verwekt.

Op geen enkele andere parochie bestaat zulk een gelui. De parochianen die voor kerk en klok geld stortten worden hier gezeseld met hun eigen roede

Op zondagen is men vanaf 5 uur 30 tot 10 uur 's morgens niet minder dan 7 tot 8 maal voor een kwartier aan het luiden met drie klokken, dat is over een tijdspanne van 4 uur 30 minuten ongeveer 1 uur 45 tot 2 uur. Dat is om van uit zijn vel te springen!

Opgedragen aan mijnheer de pastoor van de nieuwe kerk in de Smisstraat!

29 mei 1935 (* 18)

Het is niet de eerste maal dat de dagbladen opkomen tegen het onzinnig rijden van sommige auto's bij nacht. Meestal zijn het wagens die een teder ritje doen van bar tot bar en zelfs bestuurd worden door deernen in staat van dronkenschap.

Vorige nacht suisde aldus een gevaarte de Dierentuinlaan af, *zig-zags* makend van het ene voetpad naar het andere. Waren daar andere rijtuigen of voorbijgangers geweest, dan zou het stellig op een ramp zijn uitgelopen. Kan aan dit gevaarlijk spelletje geen einde worden gesteld?

16 september 1936 (* 19)

Het winterseizoen in het *Nieuwe Circus* zal op 19 september worden geopend met de moderne triomfrevue van de heer Rik Santen, welke zal vertolkt worden door gans het Hippodroomgezelschap, met de welsprekende Frits

Vaerewyck aan het hoofd.

De finalenummers zijn bijzonder prachtig en de balletten fijn verzorgd. Als verrassing heeft de heer Santen de vermaarde Afrikaanse acrobatentroep *De 9 Hassan Ben-Ali* gecontracteerd.

Het liedje *Daar bij die mooie molen* zal luidruchtig meegezongen worden en het groot succes van de avond wezen.

24 september 1938 (* 20)

Het gerucht deed vrijdagavond de ronde dat Hitler te Gent ging komen na de besprekingen met Chamberlain en Daladier te Godesberg.

We kunnen dit bericht tegenspreken. Hitler is niet gehuwd en heeft geen kinderen nodig van het magazijn *Bambin* aan de Lammerbrug.

(aankondiging)

18 maart 1941 (* 21)

In de statie Gent-Sint-Pieters werd door een vijftigtal controleurs van de voedselvoorziening, bijgestaan door enkele rijkswachters, een controle uitgeoefend. Dit gaf aanleiding tot de inbeslagname van 588 kilo vlees van alle soorten, 91 eieren waarvan 6 gebroken, 259 kilo tarwemeel, 250 kilo erwten, 24 kilo rogge, 10 kilo rijst, 4 kilo vanillepoeder en 61 dozen gecondenseerde melk.

Een smokkelaar wierp zijn kostbare last vlees tussen de sporen, sprong langs het venster uit de trein en kon door de rijkswacht niet worden aangehouden.

20 maart 1941 (* 22)

Het wordt meer dan tijd dat de politie van de 9de wijk ingrijpt en strenge maatregelen trefte tegen het onzedig gedoe in het stadspark. Is dit gemaakt voor de ontucht of voor de eerlijke mensen?

De politie moet zo streng mogelijk optreden tegen het soort jonge mannen en meisjes die van ons park een plaats maken waar treffelijke mensen en schoolkinderen weldra geen voet meer durven zetten. Alle avonden en ook 's morgens staan jonge koppels onder de grot, waar dagelijks een agent een oog in het zeil moet houden.

Een grote kuis dringt zich op. Ons park moet een wandelplaats worden voor alle brave mensen en waar kinderen ongestoord kunnen spelen.

Erik DE KEUKELEIRE

NOTEN

* 8 - 9 uit "Sint-Pieters Aalst, Sint-Pieters-Aaigem en Sint-Denijsplein" - deel 1 (1819-1901)

- * 17 uit “Sint-Pieters-Aalst, Sint-Pieters-Aaigem en Sint-Denijsplein” - deel 3 (1919-1940)
  - * 3 - 6 - 7 - 10 uit “De Gentse citadel en het Citadelpark” - deel 1 (1819-1907)
  - * 15 - 16 - 22 uit “De Gentse citadel en het Citadelpark” - deel 2 (1908-1940)
  - * 13 uit “De Wereldtentoonstelling van Gent in 1913” - (1896-1920)
  - * 1 - 2 - 6 - 7 uit “Station Gent-Zuid en het Zuidkwartier” - deel 1 (1832-1910)
  - * 18 - 19 - 20 uit “Station Gent-Zuid en het Zuidkwartier” - deel 2 (1911-1940)
  - * 11 - 21 uit “Station Gent-Sint-Pieters” - (1832-1940)
  - * 12 - 14 uit “Stedelijk openbaar vervoer en buurtspoorwegen naar Gent-Sint-Pieters en Sint-Pieters-Buiten” - deel 1 (1873-1940)
- Oktober 2004 - uitgaven in eigen beheer.

BIBLIOGRAFIE

De boeken van Erik De Keukeleire (Zie “Ghendtsche Tydinghen” 2005 - N° 1 - pp. 58-59) schijnen een verdiend succes te kennen.

Alhoewel Deel 11 nog in voorbereiding is, is er een Deel 12 verschenen, getiteld **“De Sint-Lievenspoort en de Ledeborgse Bellevuewijk. 1837-2004”**

Het boek bevat 268 bladzijden en kost 12 euro (484 fr.) Voor verdere details, zie ons Januarinummer.

Toen het dagblad “De Gentenaar” 125 jaar bestond heeft het gedurende 125 dagen een kroniekje gepubliceerd van de hand van Eddy Levis “om daddeme onze schûne Gentsche taale nie zoe’n vergeete.”

Deze 125 kroniekjes werden nu gebundeld in een boekje dat de titel meekreeg **“t Gentsch spant de kruune. Leer Gents in 125 dagen.”**

Typische Gentse woorden en uitdrukkingen staan er in alfabetische volgorde, zodat het de vorm kreeg van een “Mini-Gents woordenboekje.” Karikaturist GIPI, anders gezegd Pierre Gillis, zorgde voor de verluchting.

Het boek bevat een 60-tal bladzijden en heeft een formaat van 19 x 29,5 cm. Het kost 12,50 euro (504 fr.) en kan bekomen worden in het M.I.A.T. en bij de auteur: Knotwilglaan 26 te 9032 Wondelgem. Tel. 09.253.94.70.

Het Interbellumcahier 13 dat verleden jaar verscheen is gewijd aan **“Een Schetsboekje van Geo Henderick”**.

Dit zakboekje dat Henderick gebruikte om er ideeën en voorstudies in te noteren had een formaat van 9,5 x 14 cm. Het bevat potlood- en penschetsen.

De meer dan 50 schetsen werden hier gepubliceerd in licht gereduceerde vorm, nl. 7 x 10 cm.

Dit cahier telt 24 pagina's en kost 5,00 euro. Wie het thuisbesteld wenst schrijft 6,50 euro (262 fr.) over op Rekening N° 068-0851110-59 van Interbellum - Olijfstraat 69 te 9000 Gent.

Het laatste nummer van "Gent van toen en nu" (N° 15) is verschenen en kreeg de titel mee van "**De Curieuze stad**". Het werd opgesteld door André Capiteyn. Terug tal van interessante foto's over zaken waaraan wij dagelijks voorbijgaan omdat wij ze altijd zo gekend hebben, maar die misschien minder evident zijn voor de toerist. Denk maar aan onze houten gevel aan de Lieve, het uniek dakgebinte van de gewezen Bijlokeziekenzaal, onze Draak, het typisch interieur van bepaalde van onze cafés, ons Stadhuis met zijn 3 verschillende bouwstijlen, de talrijke beelden op onze gewezen Grote Post, de Passage Van der Donckt met zijn aparte bewoners en bezoekers. Maar hier zijn wij toch weer gestruikelde over de benaming, men heeft het voor de zoveelste keer over "Het Glazen Straatje". Wij weten niet welke niet-Gentenaar deze naam gelanceerd heeft en begrijpen ook niet waarom iedereen zich verplicht voelt deze dwaze naam te gebruiken. Er bestaat geen enkele echte Gentenaar die deze term ooit zal gebruiken, voor hem is dat -en is het altijd geweest- "de glaoze straote". Bekijk trouwens de breedte, dit is geen straatje maar een straat.

Verder vinden wij dat wij over bepaalde "curiositeiten" niet te veel propaganda moeten maken. Was het nu echt nodig om op de omslag een foto te zetten van dit schandalig evenement van de kolommen van onze Universiteit die volgeplakt werden met hesp? Dat is niets om fier op te zijn en het zou beter zijn van dit zo vlug mogelijk te vergeten.

Dat wij bij het openslaan van dit nummer onmiddellijk geconfronteerd worden met een foto van het verschrikkelijke Werregarenstraatje is ook iets dat wij niet begrijpen. Bepaalde van onze "Curieuze" zaken kunnen wij beter verborgen houden.

Prijs: 3,95 euro (159 fr.). In de boekhandel en bij veel dagbladverkopers.

"Terugblik op Diederik Evrard" is een gedenkboekje aan het te korte leven van deze in 1954 geboren klinische psycholoog en kunstschilder die bij een tragisch ongeval om het leven kwam in 1979.

Het bevat een keuze uit zijn talrijke teken- en schilderwerkjes.

Dit klein boekje met een zeer beperkte oplage werd niet in de handel gebracht.

Het is bedoeld als herinnering voor de familie, vrienden en kennissen.

Het is aanwezig in het Documentatiecentrum.

Het is altijd aangenaam te kunnen vaststellen dat wij onder onze leden mensen tellen die bereid gevonden worden grote inspanningen te doen en vele honderden uren van hun vrije tijd op te offeren om de kennis die zij op de een of an-

dere manier verworven hebben, ter beschikking te stellen van anderen.

Zo iemand is de heer **A. De Schepper**.

Hij heeft 6 jaargangen van het tijdschrift "De Autotoerist" (van 1964 tot 1969) grondig en systematisch uitgepluisd en een fotocopie genomen van de zeer talrijke artikels die betrekking hebben op Gent. Alles mooi geklasseerd en op bladen geplakt.

Zeer boeiend om zo wat 40 jaar terug in de tijd te gaan en opnieuw te kunnen lezen wat hier gebeurde.

Veel aandacht ging naar kunst- en geestesleven, beschrijving van veel tentoonstellingen van schilders en beeldhouwers, uitgebreide informatie en bespreking van de concerten van het Festival van Vlaanderen, het theaterleven in Gent, maar ook merkwaardige en amusante "faits divers".

Alles samen 2,8 K° interessante informatie en lectuur. Aanwezig in het Documentatiecentrum.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Op de vraag van de heer **Roger Buyle** (Gh. T. 2005 - N° 1 - p.60) kregen wij verschillende antwoorden binnen die lichtjes van elkaar afwijken.

De heer **Erik Dekeyser** schrijft ons:

De Collatie of de gemeentelijke raad bestond tot in de Carolijnse Concessie in 1540 uit drie leden.

Het eerste lid was de Poorterij (de burgers bij uitstek; lees rijksten) en die mocht ze schepen leveren;

Het tweede lid waren dus de 53 kleine neringen en die mocht 10 schepen leveren. Het derde lid was de weverij of de grote nering en die mocht eveneens 10 schepen leveren.

Deze 53 kleine neringen waren in rangorde:

1. De vleeschouwers;
2. De viskopers;
3. De schiplieden;
4. De bakkers;
5. De brouwers;
6. De kleermakers;
7. De oud-kleerkopers;
8. De kousmakers;
9. De droogscheerders;
10. De tapissiers;
11. De tijk- en lijnwaadwevers;
12. De kruideniers;
13. De kaaskopers;
14. De kaarsgieters;
15. De meerseniers;
16. De riemmakers;
17. De hoedemakers;
18. De schilders;
19. De goudsmeden;
20. De tingieters;
21. De timmerlieden;
22. De schipmakers;
23. De zagers;
24. De houtbrekers;
25. De wagenmakers;
26. De schrijnwerkers;
27. De houtdraaiers;
28. De metsers;
29. De ticheldekkers;
30. De strodekkers;
31. De plakkers;
32. De huidevetters;
33. De schoenmakers;
34. De witte leertouwers;
35. De zwarte

leertouwers; 36. De handschoenmakers; 37. De grauwwerkers; 38. De lammerwerkers; 39. De blauw- en de roodververs; 40. De barbiers; 41. De kuipers; 42. De wijnmeters; 43. De wijnschroders; 44. De smeden; 45. De wapenmakers; 46. De molenaars; 47. De olieslagers; 48. De makelaars; 49. De lijndraaiers; 50. De koreneters; 51. De pottenbakkers; 52. De fruiteniers; 53. De pijnders. Met de Carolijnse Concessie werden al deze neringen afgeschaft en gereduceerd heropgericht. Behalve de eerste vijf, werden bijna al de andere neringen samengevoegd tot eenentwintig neringen. De laatste zes werden zelfs geliberaliseerd.

De lezer kan zelf uitmaken wat er na 465 jaar overgebleven is van al deze zelfstandige beroepen en ambachten. Het wordt moeilijk om nog b.v. een smid aan het werk te zien of te horen; een kuip of wijnvat laten maken zoals vroeger is onbetaalbaar geworden. Wie draagt nog een hoed of laat die door een modiste maken? Het wordt moeilijk om een goede schoenmaker te vinden en in Gent woont en werkt misschien nog één kaarsenmaker. Veel beroepen zijn geautomatiseerd en veel producten worden op atelier of volautomatisch in fabrieken vervaardigd, liefst in de lageloonlanden.

Van de heer **David Maes** kregen wij het volgende antwoord:

Het antwoord op deze vraag is o.a. te vinden in: Johan Decavele en Johan Vannieuwenhuysse: "Stadsarchief van Gent -Archiefgids- deel 1 - Oud Archief". Pag. 104:

1. Erkende ambachtsgilden

Hiermee zijn alle ambachtsgilden bedoeld die in de middeleeuwen zelfbestuur en invloed in de stedelijke politiek bereikten, en als dusdanig door de overheid erkend waren. Enkele keren werd de lijst ervan herschikt: sommige gilden handhaafden zich, andere werden niet meer erkend, nog andere werden samengevoegd onder één bestuur. De archieven van deze laatste bleven dan ook deels in afzonderlijke reeksen, deels met andere samen bewaard. De belangrijkste herordening vond plaats in 1540, toen keizer Karel V de gilden over 21 ambachtsgroeperingen verdeelde. Met dezelfde pennentrek schafte de keizer tevens hun politieke invloed af.

Tot dan toe waren de twee groepen neringen -wevers en/of volders en de "kleine neringen"- naast de poorterij proportioneel in de schepenbanken vertegenwoordigd geweest. Nog in de 17de eeuw slaagde de nering der onvrije schippers er in officieel erkend te worden, na een grote som aan de vorst betaald te hebben. En op pag. 100:

Het aantal kleine ambachtsgilden werd in de 14de eeuw vastgesteld op 52.

Aan de hand van deze archiefgids stelden we een lijst samen van de kleine neringen.

Ook hier kwamen we uit op 52 neringen en geen 53, zoals vermeld wordt in de vraag.

De 52 kleine neringen waren (in alfabetische volgorde):

1. Bakkers	27. Onvrije schippers
2. Blauw- en roodververs	28. Onvrije schippersmaats
3. Brouwers	29. Oude kleerkopers
4. Chirurgijns-barbiërs	30. Oude schoenmakers
5. Droogscheerders	31. Pijnders
6. Fruiteniers	32. Plaasteraars
7. Goud- en zilversmeden	33. Pottenbakkers
8. Grouw- en lammerwerkers	34. Riemmakers
9. Hoedenmakers	35. Schilders en beeldhouwers
10. Houtbrekers	36. Schipmakers
11. Houtdraaiërs	37. Schrijnwerkers
12. Houtzagers	38. Smeden
13. Huidevetters	39. Tapijtwevers
14. Huisschilders	40. Tegeldekkers
15. Kaarsgieters	41. Tijk- en lijnwaadwevers
16. Kaaskopers	42. Timmerlieden
17. Kleermakers	43. Tin- en loodgieters
18. Koperslagers	44. Visverkopers
19. Kousemakers	45. Vleeshouwers
20. Kruideniers	46. Vrije schippers
21. Kuipers	47. Vrije schippersmaats
22. Meerseniers	48. Wagenmakers
23. Metsers en steenhouwers	49. Wijnmeters
24. Molenaars	50. Witledertouwers
25. Nieuwe schoenmakers	51. Wolwevers
26. Olieslagers	52. Zwartledertouwers

Antwoord van de heer **André Verbeke**:

Wij verwijzen naar ons tijdschrift Jaargang 1, n° 5 van 1972, p. 70 + illustratie, alsmede naar N° 6 van dezelfde jaargang, p. 91 + illustratie. Daar vinden we de blazoenen en de (oude) benamingen van de 55 neringen. In ons groene boekje, de "Indices" genaamd, vindt men op p. 80 onder "Ambachten en Blazoenen" de voormelde verwijzingen.

Ook kan nog nuttig geraadpleegd worden de magistrale verhandeling Nr. XXVII van 2002, nl. "Gent van den oudsten tijd tot heden, registers op het werk van Frans De Potter" door Stijn Meersseman en uitgegeven door de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent. Verwijzingen vindt men op p. 495 onder het woord "Ambachten".

Van de heer **Daniël Van Ryssel** komt de volgende vraag:

In de 19e eeuw moet er in de Steenhouwerstraat te Ledeberg een belangrijk steenhouwersbedrijf gevestigd zijn geweest. Wie weet daar meer over of weet waar het mogelijk archief van die firma zich bevindt. Alle gegevens zijn welkom: directie, personeelsleden (vooral Waalse steenhouwers), productie... Afgezien van uw antwoord in Ghendtsche Tydinghen, beslist ook de moeite waard voor de lezers, kan men contact opnemen met Daniël Van Ryssel, Gustaaf Callierlaan 89, 9000 Gent.

Antwoord van de heer **André Verbeke** op de vraag van de heer **Eddy Levis** (Gh. T. 2005 - N° 1 - p. 57, voetnota 6.

Hij is de mening toegedaan dat dit verkopers zijn van tweedehandsgoederen. We horen in het woord “revalidatie” wat heropgeknapt betekent of hersteld om het aan een betere prijs weer te kunnen verkopen.

Vraag van de heer **Marc Loockx**:

Wie kan er iets meer vertellen over een Gentse toondichter?

PHILEMOND JOSEPH LOOCKX

° Ledeberg 17 juni 1869 - + Sint-Amandsberg 20 september 1938.

Toondichter, muziekleraar, directeur muziekscholen Gentbrugge en Aalst, was pianoleraar te Ledeberg, Gentbrugge, directeur bij de Melomanen Gent, koorleider, heeft verschillende werken gemaakt, enz.

In 2004 heb ik een boekje gebundeld over wat ik gevonden heb over de pianovirtuoos Philemond Loockx.

De bronnen conservatorium Gent, universiteit Gent, muziekschool Aalst, de Catharinisten Aalst en de gemeente Ledeberg zijn reeds uitgepluisd.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Uit een brief die de heer **A. De Schepper** (Evergem) ons schreef lichten wij de volgende passage:

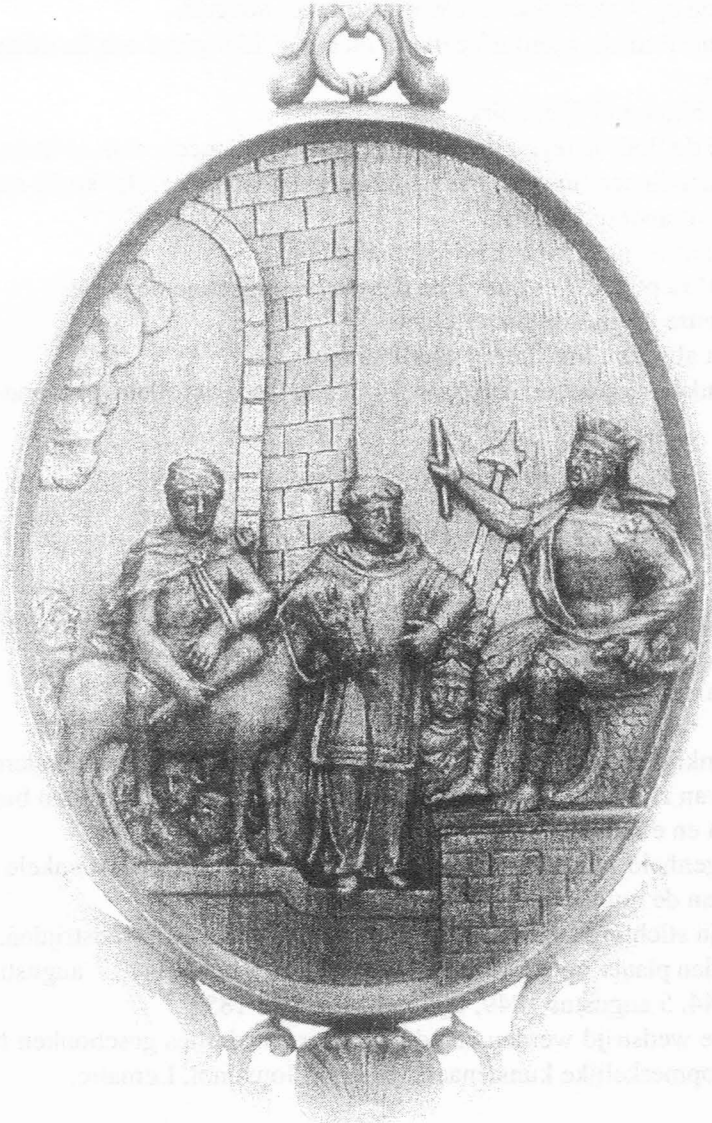
“Spijtig dat het JACOB VAN ARTEVELDEHUIS waar jarenlang zoveel culturele activiteiten plaatsvonden, nu door de V.T.B. is verlaten, wat met zich meebrengt dat Gent op cultureel gebied er veel heeft bij verloren. Het jarenlange werk van wijlen Hector Gyselinck en zijn opvolgers en medewerkers is teloorgegaan en wat Jozef Van Overstraeten (Alg. Voorzitter) steeds met fierheid verkondigde het Arteveldehuis te hebben gered en als cultuurhuis te heb-

ben ingericht is op onverantwoorde wijze teniet gegaan.

Het gebeurde al meer dan eens dat wij “late” reacties ontvingen op zaken die gepubliceerd werden in “Gh. T.”, wat meteen bevestigt dat veel lezers de nummers zorgvuldig bijhouden en opnieuw raadplegen.

Zo'n late reactie kregen wij van **Broeder Arseen Pieters** en **Broeder Franciscus** van St-Jan de Deo.

In Gh. T. 1999 - N° 6 - p. 366 stelde onze Quizmaster de vraag “We zoeken de familienaam van de auteur aan wie men de beeldschilden voorstellend “De

marteldood van de H. Laurentius” toeschrijft en die bewaard worden bij de Broeders Hiëronimieten te Sint-Niklaas?”

Zij stuurden ons een afbeelding van deze 6 schilden waarvan wij er hier een van afdrukken.

GÊNSCHE PRÂOT

Ze waoren op ‘t slagveld, in ‘t wierd stillekes aovend.

De serzant Potirde wierd afgezonde mee e g’ hîel piket om de dûue te gâon begraove.

‘t Waore bijnâor al Gentenirs.

- Zie, zei de Potirde tege zijn mane; ge keunt hier mee e stuk of tiene beginne mee g’ hîel dienen hûup wig te kuische, ‘k zal straks ne kîer kome zien; in hij trok mee d’ andere verder.

En half uurke laoter kwamt er îenen afgelûupe.

- Serzant! riept hij, ‘t es dôor îene die me nie en keune begraove.

- Wâorveure da? zei de serzant.

- Hij wilt abseluut hên dat hij nie dûud en és...

- Niemendale, riep de serzant kwao gaowig, ze zoen dat allemâol keune zegge!...

SOUVENIRS MÉTALLIQUES

In de “Flandre Libérale” van 19 Januari 1938 vonden wij een artikeltje van de numismaat René Lardrière, met als titel “Souvenirs métalliques”.

Wij laten er hier de vertaling van volgen:

De Koninklijke Vereniging “De Melomanen” viert dit jaar de honderdste verjaardag van zijn stichting. De manifestaties en ceremonieën zullen binnenkort beginnen en eindigen in september.

Ter gelegenheid van deze plechtigheden achten wij het gepast enkele lijnen te wijden aan de numismatiek van de “Melomanen”.

Vanaf zijn stichting organiseerde de vereniging koorzangwedstrijden. De eersten vonden plaats op 25 februari 1840, 8 augustus 1841, 7 augustus 1842, 7 juli 1844, 5 augustus 1849, 6 juli 1851, 6 juni 1852.

Bij iedere wedstrijd werden aan de winnaars medailles geschonken met werken van opmerkelijke kunstenaars: Braemt, Jouvenol, Lemaire.

De medailles van 1840 droegen de beeltenis van de beroemde Franse chansonnier Béranger; deze van 1841 de beeltenis van Grétry.

In 1859 schonken de "Melomanen" aan hun gewezen voorzitter een zilveren medaille van 54 mm. met de tekst: "Hommage offert à M. Charles Antheunis, ancien président de la société royale des "Mélomanes" par ses amis le 18 septembre 1859."

Ter gelegenheid van de 8e koorzangwedstrijd van 8 juli 1860 waaraan 35 verenigingen deelnamen, werden 14 medailles met de beeltenis van de Graaf van Vlaanderen uitgereikt, waarvan 4 in goud, de anderen in verguld zilver, zilver, brons en wit metaal.

Wanneer in oktober 1863 de "Melomanen" hun 25-jarig bestaan vierden werd een herdenkingsmedaille geslagen die op de voorzijde het gekroond wapenschild van Gent droeg, geplaatst boven het gekroonde cijfer van de vereniging. Op de achterzijde stond

"Soc. royale des Mélomanes
25e anniversaire
1838-1863
Gand"

Wanneer in september 1881, ter gelegenheid van het halfeeuwfeest van de nationale onafhankelijkheid, de vereniging een internationale koorzangwedstrijd organiseerde, werd een herdenkingsmedaille geslagen van het type van de officieële medailles van de stad Gent, op de voorzijde de Maagd van Gent voorstellend, gezeten in een omheinde tuin naast de leeuw. Op de achterzijde, tussen twee laurier- en eikentakken, het volgend opschrift: "Société royale des Mélomanes, concours international de chant d' ensemble. Gand, 4 septembre 1881".

Om te besluiten vermelden wij de internationale koorzangwedstrijd van 1898 en het artistiek festival van 1908, wanneer de "Melomanen" hun 70-jarig bestaan vierden.

Moge deze vereniging waarvan de faam onze grenzen overschreden heeft nog lang zijn weldoende activiteiten verder zetten.

René LADRIÈRE

UITGAVEN VAN ONZE KRING

Zijn nog verkrijgbaar en te koop in het Documentatiecentrum of via onze post-rekening:

- Ghendtsche Tydinghen.

Vanaf 1980 tot heden zijn nog volledige jaargangen en losse nummers te koop tot uitputting van de voorraad.

Prijs per afzonderlijk nummer: 1,75 euro.

Prijs per volledige jaargang: 10 euro.

Voor eventueel beschikbare antiquarische jaargangen en losse nummers vóór 1980, gelieve men eerst contact op te nemen met het secretariaat. (09/226.23.28)

Prijs per afzonderlijk nummer: 2,50 euro.

Prijs per volledige jaargang: 15 euro.

- Het boek "Dat was een tijd!" door John Flanders.

Prijs: 22,30 euro, bij verzending bij te betalen: 3,95 euro (enkel binnenland)

12,42 (Europa)

20,87 (rest van de wereld)

- Indices op de Ghendtsche Tydinghen.

Prijs: 5 euro, bij verzending bij te betalen: 1,32 euro (enkel binnenland)

3,30 (Europa)

4,55 (rest van de wereld)

- Plattegrond van de Stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel op handgeschept papier.

Prijs: 3 euro.

Plattegronden kunnen niet verzonden worden;

Voor openingsuren van het Documentatiecentrum, zie achterkaf van Ghendtsche Tydinghen.